

Materiały faktograficzne

Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego Zielonej Góry i powiatu zielonogórskiego

Armin Mikos v. Rohrscheidt

email: armin@turystykakulturowa.org

Uniwersytet Zielonogórski

Katedra Turystyki i Rekreacji

ORCID: 0000-0001-5811-9096

Abstrakt: Analiza została oparta na metodzie opracowanej w tym celu i opublikowanej w monografii A. Mikos v. Rohrscheidt "Turystyka Kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy", Wydanie III, Poznań, 2016. Uwzględnione są w niej potencjalne cele turystyki kulturowej w mikroregionie (powiecie) wraz ze zorganizowanymi doświadczeniami turystycznymi, pozostałą ofertą czasu wolnego oraz inne czynniki wpływające na turystykę kulturową, infrastrukturę turystyczną i komunikacyjną, noclegową i gastronomiczną. Analizę przeprowadzono zgodnie z systematyką potencjalnych walorów zgodną z klasyfikacją form turystyki kulturowej (etap inwentaryzacji), oraz z metodą bonitacji punktowej (etap waloryzacji) z odpowiednio dobranymi kryteriami oceny, odpowiadającymi skali popularności danej grupy atrakcji i typu wypraw kulturowych.

Słowa kluczowe: turystyka kulturowa, potencjał turystyczno-kulturowy, Zielona Góra, powiat zielonogórski, analiza zasobów

I. Dane dotyczące przebiegu badania

Obszar badania: Miasto Zielona Góra (powiat grodzki) i powiat ziemski zielonogórski

Lokalizacja: województwo lubuskie

Zasięg: mikroregion

Metodologia: metoda oceny potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionów zawarta w: Mikos von Rohrscheidt A., 2016, Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy (Wyd.3) Wyd. KulTour.pl, Poznań.

Kwerenda źródłowa literatury i materiałów: od października – do grudnia 2024r.

Zapytania waloryzacyjne w obiektach i wizje lokalne: (od 5 listopada 2024 do 10 marca 2025)

Badania terenowe: od listopada 2024 do marca 2025

Przeprowadzający badanie terenowe: Armin Mikos v. Rohrscheidt

Data wypełnienia formularza: marzec 2025

Formularz wypełnił: Armin Mikos v. Rohrscheidt, współpraca w pozyskiwaniu danych: Monika Drozłowska, Mateusz Greczyło, Hubert Małyszczczyk

II. Formularz waloryzacyjny

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A: Zabytki:

I.A. a) Obiekty sakralne:

Historyczna katedra² (12 punktów),

brak

Historyczna bazylika³ (za pierwsze dwie, punkty tylko wówczas, jeśli nie są katedrami) (6),

Bazylika konkatedralna pw. Św. Jadwigi Śląskiej w Zielonej Górze (6)

Historyczny zespół sakralny⁴ dużej wielkości Z (pierwsze dwa) (6)

brak

Mniejszy lub częściowo zachowany historyczny zespół sakralny (pierwsze dwa) (3)

brak

Historyczna znacząca świątynia innych religii ZD⁵ (za pierwsze dwie) (6)

brak

Sanktuarium historyczne⁶ o znaczeniu międzynarodowym⁷ (10)

brak

Sanktuarium historyczne o znaczeniu krajowym lub regionalnym (diecezjalnym)⁸ (jedno pierwsze) (6)

brak

Sanktuarium o znaczeniu ponadregionalnym bez historycznego kultu (za pierwsze dwa) (7)

brak

Inne sanktuarium tej rangi lub sanktuarium o znaczeniu regionalnym bez historycznego kultu (za pierwsze dwa) (3)

brak

Inna historyczna stale dostępna świątynia innych wyznań i religii (4)

brak

Inna świątynia innych wyznań i religii Z (2)

Kościół ewangelicko-augsburski w Zielonej Górze (2)

Cerkiew prawosławna Św. Mikołaja Cudotwórcy w Zielonej Górze (2)

Cerkiew greckokatolicka Opieki MB w Zielonej Górze (2)

Aktualna siedziba biskupia⁹ (6)

Bazylika pw. Św. Jadwigi Śląskiej w Zielonej Górze (konkatedra diecezji zielonogórsko-gorzowskiej) (6)

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (pierwsze trzy) (4)

Kłępsk (gm. Sulechów): kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny (Pomnik Historii) (4)

Zielona Góra: kościół pw. MB Częstochowskiej (poewangelicki, I poł. XVIII w.) (4)

Sulechów: dawny zbór kalwiński (II poł. XVIII w.) (4)

Letnica: Dawny kościół ewangelicki w Letnicy (o)

Babimost: dawny kościół ewangelicki w Babimocie (o)

Czerwieńsk: dawny zbór starołuterański (o)

Sulechów: kościół pw. Św. Stanisława Kostki (o)

Leśniów Wielki: kościół Wniebowzięcia NMP (o)

Nowogród Bobrzański: kościół Wniebowzięcia NMP (o)

Babimost: kościół pw. św. Wawrzyńca (o)

Białowice: kościół pw. Najświętszego Serca PJ w (o)

Kotowice: kościół pw. MB Szkaplerznej (o)

Zielona Góra: kościół pw. Najświętszego Zbawiciela (o)

Zielona Góra: kaplica tzw. na Winnicy (o)

Kargowa: kościół (poewangelicki) pw. Św. Maksymiliana M. Kolbego (o)

Sulechów: kościół pw. Podwyższenia Krzyża Św. (o)

Bojadła: kościół pw. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus (o)

Niwiska: kościół pw. Św. Katarzyny (o)

Świdnica: kościół pw. Św. Marcina (o)

I.A. b) Zamki i pałace:

Monumentalny zamek lub pałac historyczny¹⁰, miejsce ważnych wydarzeń¹¹ ZD (za pierwsze trzy) (12)

brak

Monumentalny zamek lub pałac historyczny, ZD (za pierwsze trzy) (10)

brak

Zamek lub pałac historyczny, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy) (5)

brak

Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)

Pałac w Drzonowie, gm. Świdnica (I poł. XIX w.) - siedziba Lubuskiego Muzeum Wojskowego) (3)

Pałac Kittlitzów w Świdnicy (siedziba Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza) (3)

Zespół pałacowy w Zaborze (rokoko, XVIII w.)(3)

Pałac Kottwitzów w Bojadłach (o)

Zamek w Sulechowie (fragmenty pierwotne) (o)

Pałac w Bogaczowie, gm. Nowogród Bobrzański (o)

Pałac Fincków w Bukowie (I poł XIX w.) (o)

Pałac (d. rodziny von Schmettow) w Pomorsku (pierwotnie XVII wiek, przebudowa w XX w.)

Zespół pałacowo-parkowy w Kargowej (XVIII w.) (o)

Zamek lub pałac stylizowany¹² D (za pierwsze dwa) (2)*

Pałac w Kalsku (zbud. po połowie XIX w.) (o)

Pałac w Wojnowie (pocz. XX w.) (o)

Pałac Kottwitzów w Kargowej (aktualnie stylizowany) (o)

Pałac w Przytoku (II poł XIX w.)

Pałacyk Starym Kisielinie (Zielona Góra), zbud. w II poł XIX w).

Pałac (d. Rechenbergów – Bironów, akt: Radziwiłłów) w Klenicy, gm. Bojadła (o)

Pałac i park Trzebiechowie (dawne sanatorium) (o)

*Dwór lub inna rezydencja, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy**) (6)*
brak

*Ruina historycznego zamku/grodu/pałacu D (za pierwsze trzy***) (2)*

Ruiny grodu obok kościoła Św. Bartłomieja w Nowogrodzie Bobrzańskim (o)

*Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu niedostępna (za pierwsze trzy****) (1)*

Pałac i park Książęcy w Zatoniu (o)

Ruiny pałacu w Niwiskach (o)

Ruiny pałacu w Kosierzu (o)

I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

Średniowieczny cenny zespół urbanistyczny¹³ z rynkiem i ulicami, zachowany w znacznej części (za pierwsze trzy) (12)

brak

Inny cenny zespół urbanistyczny na przynajmniej krajową skalę (10)

brak

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)

Stary Rynek w Zielonej Górze (3)

Rynek w Sulechowie (3)

Rynek w Kargowej (0)

Rynek w Babimoście (0)

Rynek w Nowogrodzie Bobrzańskim (0)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych¹⁴, miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze trzy) (6)

Ratusz w Kargowej (odnotowany jedyny fakt zbrojnego oporu polskiego podczas II rozbioru w 1793) (6)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych, miejsce ważnych wydarzeń^{*15} Z (pierwsze dwa*) (3)

brak

Budynek o znacznych walorach architektonicznych ZD (pierwsze trzy**) (4)

Dom Stanów Ziemskich w Zielonej Górze, ul. Sikorskiego (3)

Domek Winiarski Augusta Gremplera w Parku Winnym w Zielonej Górze (3)

Dawna piwnica winiarska Ernsta Muhle Kamienica Foersterów w Zielonej Górze, ul. Jedności 5 (0)

Dom gościnny Jezuitów (dwór) w Klenicy (0)

Wieża Braniborska w Zielonej Górze (0)

Dawna piwnica wytwórni braci Mannigel w Zielonej Górze, Plac Słowiański (0)

Kamienica Pod Sową w Zielonej Górze (Stary Rynek 24) (0)

Budynek – miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze dwa***) (4)

brak

Budynek o znacznych walorach architektonicznych Z (pierwsze trzy****) (3)

brak

Budynek, miejsce ważnych wydarzeń Z (pierwsze dwa*****)(1)

brak

Historyczne fortyfikacje miejskie zachowane w znacznej części ZD (4)

brak

Znaczne fragmenty historycznych fortyfikacji miejskich (2)

Fragmenty murów obronnych w Sulechowie (2)

Fragmenty murów miejskich w Zielonej Górze (2)

Ruiny fortyfikacji miejskich (1)

brak

Zachowane w znacznej części zespoły zabytkowe związane z dziejami innych niż polska grup etnicznych (za pierwsze dwa zespoły) (7)

Muzeum Etnograficzne w Ochli (zespół pierwotny) – budownictwo łużyckie (7)

Pojedyncze zabytki związane z dziejami innych grup etnicznych ZD (za pierwsze dwa) (4)*

Zielona Góra - grobowiec Georga Beuchelta, Park Tysiąclecia (4)

Częściowo zniszczone lub niedostępne obiekty związane z innymi grupami etnicznymi (pierwsze dwa) (1)

Zielona Góra – dawny cmentarz żydowski, ul. Wrocławska (1)

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu międzynarodowym ZD (pierwszy) (10)

brak

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu krajowym ZD (pierwsze dwa) (7)*

brak

*Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD (do trzech***) (3)*

Krzystkowice, gm. Nowogród B. - pozostałości fabryki materiałów wybuchowych A. Nobel Dynamit AG) (3)

Zielona Góra: Galeria Focus Mall (d. fabryka WYROBÓW WELNIANYCH (1926), potem Polska Wełna (3)

Zielona Góra – d. Fabryka Mostów i Konstrukcji Stalowych Beuchelta i Ribbecka (1876) (potem Zastal) (3)

Zielona Góra - dawny browar Brandtów (Bergschloss Brauerei), zbud. 1875 (0)

Leśniów Wielki – wiatrak-koźlak (pocz. XIX w.) (0)

Smolno Wielkie gm. Kargowa) most kolejowy na rz. Obrzycy (pocz. XX w.) (0)

Historyczna funkcjonująca stale¹⁶ linia kolejowa lub żegluga (tylko za przystanek początkowy lub końcowy danej linii) (6)

Kolej Nadodrzańska tzw. Odrzanka (w powiecie od 1871 – Zielona Góra-Czerwieńsk) -- utraciła walory turystyczne, aktualnie brak kursów turystycznych i innych ofert turystyki kolejowej (0)

Historyczna funkcjonująca sezonowo lub nieregularnie linia kolejowa lub żegluga (lub przystanki pośrednie linii stałej) (za pierwszy przystanek* 4)

brak

I.A. d) Obiekty militarne:

Zespół forteczny o bardzo dużym znaczeniu militarnym, zachowany w znacznej części ZD (10)

brak

Zespół forteczny o mniejszym znaczeniu lub zachowany w mniejszej części* ZD (4)

brak

Zespół forteczny o mniejszym znaczeniu, dostępny sezonowo lub w mniejszej części** (2)

brak

Pojedyncze zachowane obiekty forteczne ZD (za pierwsze dwa***) (2)

brak

Pojedyncze obiekty forteczne częściowo dostępne, ruiny fortec (pierwsze dwie****) (1)

brak

Zachowana w dużej części, dostępna linia umocnień, ważna strategicznie (pierwsze dwie) (4)

brak

Zachowana w niewielkiej części, dostępna linia umocnień* (2)

Czerwieńsk, Skansen fortyfikacyjny „Rothenburg”- sześć obiektów, fragment d. niemieckiej Oderstellung (pozycji Odry) (2)

Cicagice, gm. Sulechów, skansen fortyfikacyjny Leśna Góra (2)

Gmina Czerwieńsk (rozproszone obiekty (9) południowego odcinka

Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego (Oder-Warthe-Bogen)(o)

Pojedyncze dostępne fragmenty umocnień (pierwsze dwa)** (1)

Sulechów, fragmenty murów miejskich (1)

Świdnica k. Zielonej Góry, dwa schrony żelbetowe (1)

Zielona Góra - Wieża tzw. Głodowa (o)

Nietkowice - obiekt bojowy (Panzerwerk 598) (o)

Dodatkowe punkty za obiekty dziedzictwa kulturowego:

Obiekt Dziedzictwa Kulturowego o znaczeniu międzynarodowym ZD: UNESCO
(dodatkowo 30),

brak

Obiekt będący na polskiej liście Pomników Historii ZD (dodatkowo 15, jeśli nie znajduje się on na liście UNESCO)

Kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Kłępsku (15)

Przy braku ogólnej dostępności obiektów z tej grupy punkty są odejmowane, pozostawia się tylko 1/3 punktów przyznanych za dany obiekt, jeśli inaczej nie wskazano.

brak

Dodatkowe punkty za wszystkie miejsca lub obiekty wpisanych powyżej klas:

Za stałych przewodników miejskich oprowadzających po obiektach lub przewodników obiektowych w j. polskim (za pierwsze pięć) (po 2 pkt)

Zamek w Sulechowie (2)

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu obiektach) (1 pkt)

brak

Za możliwość zamówienia przewodnika obiektowego** (pierwsze pięć) (1 pkt)

Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (1)

Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie (1)

Muzeum Etnograficzne w Ochli (1)

Muzeum Archeologiczne w Świdnicy (1)

Park Księżęcy w Zatoniu (0)

Pałac w Bojadłach (0)

Kościół w Kłępsku (0)

Lubuskie Centrum Winiarstwa w Zaborze (0)

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu) (po 1 pkt)

Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (1)

Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie (1)

Park Książęcy w Zatoniu (1)

Przewodniki elektroniczne po miejscu lub obiekcie (za pierwsze trzy) (1),

Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (1)

Muzeum Etnograficzne w Ochli (1)

Lubuskie Centrum Winiarstwa w Zaborze (1)

Pałac w Bojadłach (o)

Mikroeventy¹⁷ oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego miejsca lub obiektu (pierwsze 2) (po 2 pkt)

brak

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania miejsca lub obiektu (za pierwsze 2) (po 1 pkt)

Muzeum Etnograficzne w Ochli – tematyczne warsztaty grupowe (1)

Muzeum Ziemi Lubuskiej: oferta lekcji muzealnych dla grup szkolnych (1)

Muzeum Archeologiczne w Świdnicy – tematyczne warsztaty grupowe (o)

Wersje obcojęzyczne przewodników elektronicznych (przynajmniej dwie wersje obcojęzyczne, w pierwszych trzech obiektach) (dodatkowo po 1 pkt)

Muzeum Ziemi Lubuskiej: język niemiecki, język angielski (1)

Muzeum Etnograficzne w Ochli (1)

Lubuskie Centrum Winiarstwa w Zaborze (1)

Własny materiał informacyjny w obiekcie, jak publikacje monograficzne, albumy (za pierwsze trzy obiekty) (1 pkt),

Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (1)

Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie (1)

Park Książęcy w Zatoniu (o)

Muzeum Etnograficzne w Ochli (o)

Własny materiał informacyjny w obiekcie w językach obcych (przynajmniej dwóch) w pierwszych trzech obiektach (1 pkt)

Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (1)

Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie (1)

Muzeum Etnograficzne w Ochli (1)

Lubuskie Centrum Winiarstwa w Zaborze (o)

Park Książęcy w Zatoniu (o)

Za bardzo dobry (2) lub dobry (1) stan konserwacji i estetyki najważniejszych trzech obiektów (element uznaniowy) można doliczyć w sumie od 1 do 2 punktów dla całego regionu).

W stanie bardzo dobrym znajdują się następujące budowle w: Muzeum Etnograficzne w Ochli (cały kompleks), Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, Palmiarnia w Zielonej Górze, kościół w Klepsku, kościół konkatedralny św. Jadwigi w Zielonej Górze, kościół MB Częstochowskiej w Zielonej Górze. Stan obiektów w innych miejscowościach, szczególnie rezydencji i zabytków sakralnych, jest w większości dobry.

Razem: 1 pkt.

I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:

I.B. a) Budowle historyczne i monumenty:

Monumenty (pomniki) o znaczeniu międzynarodowym¹⁸ (każdy) (8)

brak

Monumenty (pomniki) o znaczeniu krajowym¹⁹ (do trzech*) (6)

brak

Monumenty (pomniki) o znaczeniu regionalnym²⁰ (do trzech**) (2)

Pomnik Robotników Solidarności w Zielonej Górze (2)

Pomnik Bachusa w Zielonej Górze (2)

Pomniki lub obiekty małej architektury²¹ o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (1)

Pomnik Wydarzeń Zielonogórskich w Zielonej Górze (1)

Pomnik Andrzeja Huszczy („żyjąca legenda” - zawodnik żużla”) w Zielonej Górze (o),

Pomnik Oskara Zięty w Zielonej Górze (pt. Generacja) (o)

Pomnik pamięci poległych w I wojnie światowej, w Łęgowie (zb. 1922r) (o)

Pomnik ofiar I wojny światowej we wsi Okunin (o)

Pomnik Malcolma von Sinclaira (dyplomata szwedzki) w lesie pod Nowogrodem Bobrzańskim (o)

Pomnik Sybiraków w Sulechowie (o)

Pomnik Bohaterów w Zielonej Górze (o)

Pomnik Matki Sybiraczki w Zielonej Górze (o)

Pomnik Żołnierzy Wyklętych w Zielonej Górze (o)

Pomnik św. Urbana w Zielonej Górze (o)

Pomnik ks. Kazimierza Michalskiego, pierwszego polskiego proboszcza w Zielonej Górze (o)

Tablica upamiętniająca pobyt Fryderyka Chopina w Sulechowie (o)

Obelisk Powstańców Wielkopolskich w Nowym Kramsku (o)

Babimost – upamiętnienie dawnego cmentarza żydowskiego i synagogi (o)

Zielona Góra - obelisk pamiątkowy w miejscu synagogi (o)

Ponadto liczne monumenty bez uznanego znaczenia historycznego i artystycznego (o)

Miejsca historyczne²² o znaczeniu międzynarodowym (do trzech) (8)

brak

Miejsca historyczne o znaczeniu krajowym (do trzech) (4)

Miejsce bitwy prusko-rosyjskiej pod Kijami – Sulechovem (Zillichau) (1759) znaczenie krajowe dla Prus (4)

Miejsca historyczne o znaczeniu regionalnym, (do trzech**) (2)

Miejsce bitwy niemiecko-sowieckiej pod Cigacicami (20.01.1945) (2)

Miejsca związane z akcją utworów literackich o międzynarodowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (3)

brak

Miejsca związane z akcją utworów literackich o krajowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (2)

Chwalim (akcja powieści „Wendyjska Winnica” Zofii Mąkosy (2)

Serial 39 i pół (Zielona Góra) (o)

Odcinek serialu Rodzinka.pl w Górzyszkowie - Stara Winna Góra (o)*

*(*Wymienione obrazy filmowe mają odniesienie i znaczenie wyłącznie rozrywkowe)*

Miejsca związane z biografią osób o międzynarodowym znaczeniu (do trzech) ZD (3)

Klenica k. Sulechowa (pałac myśliwski) dom rodzinny Olgi Tokarczuk, laureatki Nagrody Nobla (3)

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu²⁴ (do trzech) ZD (2)

Zielona Góra, ul. Bankowa 8 – dom urodzenia Maryli Rodowicz, piosenkarki (2)

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu niedostępne lub częściowo zachowane (za pierwsze dwa*) (1)

brak

Miejsca związane z biografią osób o regionalnym znaczeniu (pierwsze dwa) (1)
Łaz, winnica – Krzysztof Fedorowicz (pisarz), miejsce stałego zamieszkania (1)
Zielona Góra, Cmentarz przy ul. Wrocławskiej, grób Grzegorza Zarugiewicza,
 pioniera powojennego polskiego winiarstwa (1)

Miejsca związane z biografią osób innej narodowości, ważnych w skali krajowej dla
 tych narodowości (za pierwsze dwa) (2)
brak

I.B. b) Cmentarze historyczne

Nekropolia zbiorowa władców Polski (8),
brak

Nekropolia zbiorowa innych znanych w skali kraju osobistości (do trzech) (5)
brak

Nekropolia zbiorowa znanych osobistości w skali regionu (do trzech) (2)
Zielonogórski Cmentarz Komunalny przy ul. Wrocławskiej, pochowani m.in.
Ireneusz Jagodziński (mistrz Europy w strzelectwie) prof. Janusz Gil (astronom),
Marian Szpakowski, malarz), Jolanta Fedak (polityczka) i inni (2)

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali międzynarodowej (6)
brak

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali kraju (do trzech) (2)
brak

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali regionu (do trzech) (1)
brak

Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej*** (do dwóch)
 ZD (1)

Cmentarz ewangelicki w Trzebiechowie (1)

Cmentarz w Janach (0)

Za każdy cmentarz zabytkowy lub inną nekropolię o znacznie ograniczonej
 dostępności²⁵ – odejmuje się połowę przyznanych punktów
brak

I.B. c) Budowle współczesne²⁶

Budowle współczesne o bardzo wysokiej wartości architektonicznej ²⁷ D (do dwóch) –

(5)

brak

Budowle współczesne o bardzo wysokiej wartości architektonicznej (nie dostępne) (do dwóch*) (2)

brak

Budowle współczesne o wysokiej wartości architektonicznej²⁸ (do trzech**) (1)

Palmiarnia Zielonogórska (1)

Biblioteka Uniwersytecka w Zielonej Górze (1)

I.C) Pojedyncze dzieła sztuki:

Pojedyncze²⁹ obiekty sztuki historycznej o znaczeniu międzynarodowym³⁰ (10)

brak

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu krajowym (do trzech) (5)

Protokoły procesów czarownic (1663-65) w Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (dla Niemiec) (5)

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech*) (3)

Rysunek na tynku z wyobrażeniem świątyni Grobu Chrystusa w Jerozolimie (początek XVI w.) w konkatedrze św. Jadwigi Śląskiej w Zielonej Górze (3)

Płaskorzeźba Jana Papiny (pt. Winobranie) w Muzeum Ziemi Lubuskiej (0)

Witraże winiarskie w Muzeum Ziemi Lubuskiej (0)

Historyczna prasa winiarska (kolekcja) w Muzeum ziemi Lubuskiej (0)

Rzeźba winiarki Emmy w Zielonej Górze (0)

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu międzynarodowym (9)

brak

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu krajowym (do trzech*)

(5)

Szlak tzw. Bachusikowy w Zielonej Górze (5)

Rzeźba z metalu „Generacje” Oskara Zięty w Zielonej Górze (5)

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu regionalnym (do trzech**) (2)

Mural z wizerunkiem Maryli Rodowicz w Zielonej Górze (2)

Mural z wizerunkiem Urszuli Dudziak w Zielonej Górze (0)

Mural przedstawiający historię Zielonej Góry (0)

Mural z gwiazdami Hollywood w Zielonej Górze (0)

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki)

Muzea o znaczeniu międzynarodowym³¹ (10)

brak

Muzea o znaczeniu krajowym³² (do trzech) (8)

Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie (8)

Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (8)

Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Świdnicy (8)

Muzea o znaczeniu regionalnym³³ (do trzech) (5)

Muzeum Ilustracji Książkowej w Zielonej Górze (5)

Muzeum PRL-u w Zatoniu (5)

Muzea o znaczeniu lokalnym (do trzech^{***}) (2)

Skansen Maszyn i Urządzeń Rolniczych i Izba Pamięci w Podmokłach Małych, gm. Babimost (o)

Muzea typu skansenowskiego duże³⁴ o przynajmniej regionalnym zasięgu (10)

Muzeum Etnograficzne w Ochli (10)

Inne muzea typu skansenowskiego (za pierwsze dwa) (6)

brak

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu krajowym (w sumie za pierwsze trzy) (4)

Wystawa prac Olgi Boznańskiej w Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (4)

Wystawa prac Oskara Zięty w Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (4)

Wystawa u Talleyrandów w Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (4)

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu regionalnym* (w sumie za pierwsze trzy) (2)

„Zaleszczyki – stolica kresowego winiarstwa” w Muzeum Ziemi Lubuskiej (o)

Wystawa prac Bogusława Polcha „Retrospektywa” w Galerii BWA (o)

Wystawa banerowa „Wielka Lechia – wielka ściema” w Muzeum Archeologicznym w Świdnicy (gościnnie) (o)

Organizacja Nocy Muzeów w regionie na dużą skalę (ponad 10 placówek) (4)

brak

Organizacja Nocy Muzeów w regionie na mniejszą skalę* (3-9 placówek) (2)

Noc Muzeów w Zielonej Górze, uczestniczą m.in.: Lubuskie Muzeum Wojskowe w

Drzonowie, Muzeum Archeologiczne w Świdnicy, Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, Muzeum Ilustracji Książkowej w Zielonej Górze (2)

Lokalne izby pamięci, ogólnodostępne prywatne kolekcje pamiątek (do trzech****) (1)

Park Miniatur Obiektów Winiarskich w Starym Kisielinie (Winnica Julia) (1)

Samodzielne prezentacje multimedialne (pierwsze dwie) (4)

Lubuskie Centrum Winiarstwa (4)

Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach **dodatkowe** punkty za:

Ekspozycje i prezentacje multimedialne (do dwóch) (2)

Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (2)

Wersje obcojęzyczne ekspozycji i prezentacji multimedialnych (do dwóch) (za każdą 1)

Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (język niemiecki i angielski) (1)

Ekspozycje i prezentacje³⁵ albo samodzielne placówki muzealne związane tematycznie z innymi grupami narodowymi lub etnicznymi, dziejami innych państw lub narodów (za pierwsze dwie z objaśnieniami w innym języku) (3)

Muzeum Etnograficzne w Ochli (różne kultury np. Bukowińska/Łemkowska) (3)

Przewodniki elektroniczne (papierowe lub pobieralne) (1)

Audioprzewodniki w Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (1)

Audioprzewodnik po Muzeum Etnograficznym w Ochli (do odsłuchania na stronie internetowej) (1)

Wersje obcojęzyczne przewodników elektronicznych (do 2 języków za każdy:) (1)

Audioprzewodniki w języku niemieckim i angielskim w Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (1)

Przewodnicy obiektowi stali (2)

brak

Przewodnicy obcojęzyczni obiektowi stali za każdy język do trzech (1)

brak

Przewodnicy obiektowi lub animatorzy doświadczeń tematycznych na wcześniejsze zamówienie** (1)

Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (1)

Muzeum Etnograficzne w Ochli (1)

Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie (1)

Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Świdnicy (0)

Lubuskie Centrum Winiarstwa (0)

Przewodnicy obiektowi lub animatorzy doświadczeń tematycznych na wcześniejsze zamówienie w przynajmniej 2 językach obcych (w braku stałych), za każdy język do trzech (1)

Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie: język angielski, niemiecki (2)

Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze: angielski, niemiecki, rosyjski, ukraiński (4)

Mikroeventy oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego muzeum (pierwsze 2) (po 2 pkt)

brak

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie w przynajmniej 2 językach obcych (w braku stałych), za każdy język do trzech (1)

brak

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania muzeum (za pierwsze 2) (po 1 pkt)

Muzeum Etnograficzne w Ochli: warsztaty, pokazy i oferty edukacyjne (1)

Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie: oferty edukacyjne, pokazy (1)

Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze: lekcje muzealne dla grup szkolnych (0)

Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Świdnicy: lekcje muzealne dla grup szkolnych (0)

Własny materiał informacyjny o obszerniejszej treści³⁶, wydany nie dawniej niż przed 5 laty (1)

Brak: stwierdzony materiał w Muzeum Ziemi Lubuskiej (ulotka informacyjna),

Lubuskim Muzeum Wojskowym w Drzonowie (ulotka informacyjna) oraz w

Muzeum Archeologicznym Środkowego Nadodrza w Świdnicy (ulotka

informacyjna) nie spełnia kryteriów takiego materiału (0)

Wersje obcojęzyczne własnego materiału informacyjnego (min. dwie wersje) (1)

brak

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie w przynajmniej 2 językach obcych (w braku stałych), za każdy język do trzech (1)

brak

Sklep muzealny otwarty w godzinach pracy muzeum (1)

Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (1)

Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie (1)

Muzeum Etnograficzne w Ochli (1)

Przy muzeach o znaczeniu **krajowym** dodatkowe punkty za:

Opis zbiorów w językach obcych (1)

Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze (1)

Pojedyncze eksponaty (kolekcje) o znaczeniu międzynarodowym³⁷ (do dwóch) (2)

brak

Przy muzeach **regionalnych i lokalnych** punkty dodatkowe za:

Stałe godziny otwarcia (1)

Lubuskie Centrum Winiarstwa (1)

Pojedyncze eksponaty lub kolekcje o znaczeniu międzynarodowym (do dwóch w sumie) (2)

brak

Pojedyncze eksponaty o znaczeniu krajowym (najwyżej jeden) (1)

brak

Każdą wystawę tematyczną stałą powyżej czterech (do dwóch w sumie) (1)

brak

Własny materiał informacyjny, opracowania mniejsze (broszury, foldery) (1)

brak

I.E. Eventy kulturowe:

Regularne³⁸ eventy kultury wysokiej³⁹ o znaczeniu⁴⁰ międzynarodowym (7)

Międzynarodowy Festiwal Folkloru Oblicza Tradycji (Zielona Góra, 2 dni) (7)

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)

Jazz Crossing Festival w Zielonej Górze (wybrane dni października) (6)

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

Winobraniowe Spotkania Teatralne w Lubuskim Teatrze (4)

Festiwal „Muzyka w Raju” (wybrane koncerty w Zielonej Górze) (4)

Wieczory u Luteranów (seria koncertów muzycznych, wybrane dni) (4)

Weekend z Niepodległą w Filharmonii Zielonogórskiej (0)

Regularne eventy kultury masowej⁴¹ o znaczeniu międzynarodowym (7)

Busker Tour - festiwal sztuki ulicznej (w Zielonej Górze dwudniowy) (7)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu krajowym (do trzech) (6)

Winobranie, Zielona Góra, ośmiodniowy event kulinarno-muzyczny (6)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)

Dni Otwartych Piwnic Winiarskich, Zielona Góra, kulinarny, trzydniowy (4)

Lato Muz Wszelakich w Zielonej Górze (muzyczny, w wyznaczone dni lata) (4)

Lubuski Festiwal Otwartych Piwnic i Winnic (kulinarny, czterodniowy, m. in

Lubuskim Centrum Winiarstwa w Zielonej Górze) (4)

Piknik Militarny w Lubuskim Muzeum Wojskowym w Drzonowie (jednodniowy) (0)

CORNO Brass Music Festival (festiwal muzyki dętej) Zielona Góra (0)

Kaziuki, Muzeum Etnograficzne w Ochli (0)

Lubuskie Miodobranie, jednodniowy, Zielona Góra (0)

Winobranie na winnicy samorządowej w Zaborze, jednodniowy (0)

Dobre, smaczne, bo lubuskie, Muzeum Etnograficzne w Ochli (jednodniowy event kulinarny) (0)

U progu jesieni, Muzeum Etnograficzne w Ochli (jednodniowy event kulinariów i rzemiosła) (0)

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu międzynarodowym (7)
brak

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu krajowym (do dwóch)
(6)

brak

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

Inscenizacje historyczne podczas pikników militarnych w Lubuskim Muzeum Wojskowym w Drzonowie (4)

Rzadsze⁴² eventy kultury wysokiej lub masowej o znaczeniu międzynarodowym
(jeden)(4)

brak

Regularne działanie na terenie regionu⁴³ grup inscenizacji historycznej (za pierwsze dwie) (5)

Kapela Koźlarska Gminy Babimost (odtworza i promuje regionalne tradycje muzyczne podczas imprez cyklicznych na miejscu i w ramach wyjazdów) (5)

Dodatkowy punkt przyznaje się za każdy dzień trwania danego eventu kultury masowej ponad 4 dni, (jednak nie więcej niż 3 punkty w sumie)

Winobranie, Zielna Góra (8 dni) (3)

Corno Brass Music Festival, Zielona Góra (6 dni) (0)

I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe:

Z ofertą turystyczną (do dwóch) (2)

brak

Z ofertą kulturową⁴⁴ (do dwóch): (2)

brak

Mikroeventy oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego zakładu (pierwsze 2) (po 2 pkt)

brak

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania zakładu (za pierwsze 2) (po 1 pkt)

brak

Dodatek za obsługę w językach obcych: (minimum dwa języki obce) (za każdą ofertę) (1)

brak

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

ZOO, Akwaria, Parki Dzikich Zwierząt, inne duże obiekty zoologiczne (za każdy do trzech) (4)

Tzw. Alpakarnia Koźła (Zielona Góra) (0)

Akwaria w Palmiarni Zielonogórskiej (0)

Mini-ZOO w Ogrodzie Botanicznym w Zielonej Górze (0)

(wszystkie powyższe poza kwalifikacją ze względu na wielkość lub funkcjonowanie w innym obiekcie)

Park Narodowy z Muzeum Przyrodniczym na terenie regionu⁴⁵ (za każdy) (8)

brak

Park Krajobrazowy na terenie regionu (do trzech) (2)

brak

Rezerwat przyrody na terenie regionu (Poza Parkami Narodowymi i Krajobrazowymi)
do trzech) (1)

Rezerwat Żmna Woda k. Ochli (1)

Rezerwat Łaski, gm. Babimost) (1)

Rezerwat Klenickie Zakole (gm. Bojadła i Trzebiechów) (1)

Rezerwat Radowice (gm. Sulechów i Trzebiechów) (0)

*Obszar Chronionego Krajobrazu Wzniesienia Zielonogórskie (Zielona Góra i gm.
Świdnica)(0)*

*Obszar Ochrony Siedliskowej Mopkowy Tunel k. Krzystkowic (gm. Nowogród
Bobrzański (nietoperze)(0)*

*Obszar siedliskowy Kargowskie Zakola Obry (gm. Sulechów, Bojadła, Zielona Góra,
Trzebiechów, Zabór) (0)*

Obszar Ochrony siedlisk Bory Babimojskie (gm. Babimost)

Obszar Ochrony Siedlisk Sulechów (0)

Ogród Botaniczny, Palmiarnia, Arboretum (za pierwsze dwa obiekty) (4)

Palmiarnia w Zielonej Górze (4)

Ogród Botaniczny Uniwersytetu Zielonogórskiego w Zielonej Górze (4)

Arboretum w Nietkowie (0)

Arboretum przy Nadleśnictwie Zielona Góra (0)

Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa obiekty) (2)

Zatonie k. Zielonej Góry, tzw. Park Książęcy (2)

Stary Kisielin (Zielona Góra), park przypałacowy (2)

Park miejski duży kultywowany (pow. od 4 ha) z obiektami sztuki (za pierwsze dwa)
(2)

Zielona Góra, Park Tysiąclecia (2)

Sulechów, Park im. T. Kościuszki (2)

Park miejski duży, kultywowany, bez obiektów sztuki* (za pierwsze dwa) (1)

brak

Park miejski mniejszy (powierzchnia od 1-4 ha) z obiektami sztuki** (za pierwszy) (1)

brak

I.H. Szlaki kulturowe:

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne⁴⁶ szlaki turystyczne o znaczeniu⁴⁷ międzynarodowym (8)

brak

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki o znaczeniu krajowym (za pierwsze trzy) (6),

Lubuski Szlak Wina i Miodu, szlak realny, unikatowy w skali kraju (6)

Przebiegające przez region materialne lub realne szlaki turystyczne o znaczeniu regionalnym (za pierwsze dwa) (3)

brak

Materialne lub realne szlaki turystyczne w regionie (własne) (za pierwsze trzy) (3)

Duża Pętla Zielonogórska (rekreacyjna) (3)

Rekreacyjno-Kulturowy Czarny Szlak PTTK „Od Bobru do Odry” (m.in. Sulechów, Zielona G., Świdnica) (3)

Rekreacyjno-kulturowy Czerwony Szlak PTTK (Bytom Odrzański – m.in. Zielona Góra – Miedzichowo) (0)

Materialne lub realne szlaki lub trasy w poszczególnych miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (3)

Zielonogórski Szlak Winiarski (tematyczna trasa miejska) (3)

Szlak Mistrza Ołtarzy z Gościszowic, gmina Sulechów (m.in. Klepsk) (3)

Ścieżka Dydaktyczno-Historyczna Gminy Babimost (multitematyczna) (3)

Gmina Zabór: „Zaborski Produkt Turystyczny” dominujące zasoby: kulinarne (winnice, pasieki) (0)

Mała Pętla Zielonogórska (rekreacyjna) (0)

Lokalne trasy Nordic Walking (0)

Ścieżka przyrodnicza „Do Wieży” (0)

Wirtualne szlaki turystyczne⁴⁸, przebiegające przez teren regionu (za pierwsze trzy) (2)

Szlak Kościołów Drewnianych Regionu Kozła (Obiekty w Chlastawie, Klepsku i Kosieczynie) (2)

Historyczny Szlak Bitewny Sulechów - Kalsk - Kije - Cigacice – Pomorsko (2)

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)

Zielona Góra – wirtualny szlak literacki „Powrót Hrabiny” (1)

Gm. Czerwieńsk - militarny szlak „czerwony”: Czerwieńsk- Drzonów – Czerwieńsk (1)

Gm. Czerwieńsk - Szlak biograficzny Augusta W. H. von Schierstädt, Laski – Leśniów (1)

Podziemne trasy turystyczne stale dostępne na terenie regionu (7)
brak

Regularna oferta objazdu turystycznego z przewodnikiem (za pierwsze dwie trasy) (3)

Cigacice: rejsy galarami po Odrze wzdłuż winnic (3)

Oferta objazdu turystycznego z przewodnikiem na zamówienie (za pierwsze dwie trasy) (1)

Zatoń: Muzeum PRLu (1)

Dodatkowe wersje językowe oferty objazdu z przewodnikiem (za dwie pierwsze) (1)
brak

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej :

II.A. Informacja turystyczna:

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)

Visit Zielona Góra (punkty IT w Ratuszu, Palmiarni i pałacu w Zatoniu) (2)

Visit Sulechów (0)

Informacja w językach obcych, (za każdy język do trzech) (1)

Zielona Góra (punkt IT w ratuszu): język niemiecki, język angielski, język czeski (3)

Przewodnicy miejscy lub terenowi na zamówienie (3)

Usługi przewodnickie na zamówienie w Visit Zielona Góra (3)

Zamek w Sulechowie – usługa zamawiana w Visit Sulechów (3)

Usługi przewodnickie na zamówienie w PTTK Zielona Góra (3)

Lubuskie Stowarzyszenie Przewodników Turystycznych – realizacja w Zielonej Górze (3)

Przewodnicy miejscy lub terenowi, (za każdy język do czterech) (1)

Zielona Góra; Język niemiecki, język angielski, język ukraiński, język francuski (4)

Aktualny⁴⁹ własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)

Zielona Góra: folder informacyjny o atrakcjach ZG i okolicy (2)

Sulechów: folder informacyjny o mieście i okolicznych winnicach (2)

Wersje obcojęzyczne materiału informacyjnego wysokiej jakości (każdy język do trzech) (1)

Zielona Góra: język niemiecki, język angielski (2)

Pozostały* aktualny materiał informacyjny⁵⁰: (1)

Zielona Góra: plan miasta (historyczne centrum) z opisami (1)

Wersje obcojęzyczne pozostałego materiału informacyjnego* (od dwóch języków) (1)

Zielona Góra: język angielski, niemiecki, włoski, hiszpański, francuski, ukraiński (2)

II.B. Infrastruktura turystyczna:

Hotele 5,4,3,2,1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane⁵¹ – (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)

Hotele 5*

Brak (0)

Hotele 4*:

*Hotel Ruben****, Zielona Góra (2)*

*City Boutique Hotel****, Zielona Góra (2)*

Hotele 3*:

*Hotel Texicana*** Sulechów (2)*

*Hotel Qubus***, Zielona Góra (2)*

Hotele 2*:

*Novy Hotel**, Zielona Góra (2)*

Hotele 1*:

Hotel ODR, Sulechów (2)*

*Hotel Aeroplan**, Zielona Góra (2)*

Campingi:

Camping WOSiR Drzonków (2)

Motele:

*Motel Gościniec Alicja*** (2)*

Pensjonaty:

*Pensjonat Gregor****, Zielona Góra (2)*

*Gościniec Słoneczny***, Drzonków, ul. Słoneczna 14 (2)*

Hostele:

Hostel Grono, Zielona Góra (2)

Hostel Krośnieńska, Zielona Góra (2)

Schroniska:

Szkolne Schronisko Młodzieżowe Internat Zespołu Szkół Mistrzostwa Sportowego, Zielona Góra (2)

Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Przytoku, gm. Zabór (2)

Inne kwatery zorganizowane:

Gościniec Taberskich "U Tekli", Babimost, ul. Kargowska 9 (2)

Przystań Baseny, Nowogród Bobrzański, ul. Fabryczna 22 (2)

oraz ponad 100 innych apartamentów i pokoi gościnnych,

Agroturystyka:

GA AS, ul. Strumykowa 3, Ochla, Zielona Góra (2)

GA "Agroletnica", Świdnica, ul. Letnica 1a (2)

Istniejąca oferta pakietowa⁵² hoteli z usługami turystycznymi (za pierwsze dwie oferty w różnych klasach (1)

Zielona Góra Centrum Park – apartamenty z wynajmem rowerów (1)

Zielona Góra, Ruben Hotel - weekendowy pakiet rodzinny (jednoźródłowy) z zabawą dla dzieci i ofertą Spa (1)

Ponadto zidentyfikowano około 10 ofert pakietowych na Winobranie dla grup zorganizowanych (w ramach wycieczek). Gestorami tych ofert są jednak podmioty zewnętrzne: touroperatorzy m.in. z Wrocławia, Kołobrzegu i Szczecina) (0)

Restauracje⁵³ z autentyczną kuchnią regionalną⁵⁴, (za pierwszy obiekt) (3)

Karczma Taberska, Janowiec-Nowe Kramsko (gm. Babimost), kuchnia kramska (3)

Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (za pierwszy inny⁵⁵ obiekt) (2)

Zbójnicka Grota - Zielona Góra (2)

Sagan Kuchnia Polska - Zielona Góra (0)

Zajazd Kultury - Zielona Góra (0)

Swojska Kuchnia Domowa – Sulechów (0)

Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)

My Thai Zielona Góra – kuchnia tajska (1)

Majima Zielona Góra – kuchnia japońska (0)

Casa Mia Zielona Góra – kuchnia włoska (0)

Dodatkowe punkty za historyczne wnętrza restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)

Restauracja Srebrna Góra – dawna piwnica winiarska (1)

Zajazd Kultury – dawna piwnica winiarska (1)

Dodatkowe punkty za ofertę kulturową w restauracji⁵⁶ (za pierwsze dwa obiekty) (1)

Zajazd Kultury, Zielona Góra – koncerty, spektakle dla dzieci (1)

Piwnica Artystyczna Kawon, Zielona Góra – koncerty, stand-upy (1)

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22 (za pierwszą) (1)

Hola Cantina Mexicana - Zielona Góra (1)

Eagle Restaurant - Zielona Góra (0)

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 24 (za pierwszą) (1)

Ceska Hospoda u Svejka - Zielona Góra (1)

Kozlovna Przy Ratuszu - Zielona Góra (0)

Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)

Bistro by Naturalnie Wyhodowane - Zielona Góra (1)

Bar Smaczek - Zielona Góra (0)

Możliwość wynajęcia⁵⁷ na miejscu autokaru, minibusa, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)

Alejade.pl Zielona Góra (2)

Car Net Zielona Góra (2)

II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

Lotnisko z połączeniami międzynarodowymi w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (1 godzina na dotarcie) (4)

Lotnisko Zielona Góra – Babimost: loty regularne do Warszawy, sezonowo do Krakowa i Gdańska, loty czarterowe wyloty czarterowe do krajów atrakcyjnych turystycznie, m.in. Egipt, Turcja, Albania (3).

Lotnisko z połączeniami krajowymi* w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (3)

brak

Duży dworzec kolejowy⁵⁸ na miejscu (za pierwszy) (3)

Dworzec główny w Zielonej Górze (ranga 1) (3)

Inny* dworzec kolejowy⁵⁹ na miejscu (za pierwszy) (2)

Dworzec Kolejowy w Sulechowie (0)

Dworzec Kolejowy w Babimostcie (0)

Dworzec Kolejowy w Czerwieńsku (0)

Dworzec Kolejowy w Nowogrodzie Bobrzańskim (0)

Dworzec autobusowy⁶⁰ na miejscu (za pierwszy) (2)

Dworzec autobusowy w Zielonej Górze (ranga 1) (2)

Dworzec autobusowy w Sulechowie (0)

Przystanek* autobusowy⁶¹ na miejscu (za pierwszy) (1)

brak

Port pasażerski morski⁶² na miejscu (za pierwszy) (3)

brak

Czynna przystań* pasażerska morska lub rzeczna (za pierwszą) (1)

Port Cigacice – przystań rzeczna (1)

Przystań turystyczna Krępa Zielona Góra (0)

Autostrada lub droga szybkiego ruchu w odległości mniej niż 20 km⁶³ (za pierwsze dwie) (4)

Droga ekspresowa S3 (zjazd Sulechów, zjazd Zielona Góra (4)

Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)

Droga krajowa nr 32 (relacja: Gubinek – Stęszew, w badanym obszarze m.in. Zielona Góra, Sulechów (2)

Droga krajowa nr 27 relacja: Przewóz – Zielona Góra, w badanym obszarze: m.in. Nowogród Bobrzański, Zielona Góra (2)

Inne połączenie* bez utrudnień dla autokarów (za pierwsze dwa) (1)

brak

Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej⁶⁴ (2)

Miejski Zakład Komunikacji w Zielonej Górze – komunikacja miejska w granicach administracyjnych ZG (2)

Zielonogórska Komunikacja Powiatowa – komunikacja autobusowa powiatu zielonogórskiego (2)

Kursy nocne komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (1)

Miejski Zakład Komunikacji w Zielonej Górze (1)

Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)

Zielona Góra: Uber, Bolt, Free Now i lokalne zielonogórskie korporacje taksówkarskie (1)

Sulechów: taxi osobowe (1)

Stała oferta powozów, bryczek i inna retro (za pierwszą ofertę) (3)

brak

Oferta powozów, bryczek i inna retro na zamówienie (za pierwszą ofertę) * (1)

WOSiR Drzonków (1)

Zielonogórski Klub Jeździecki - Przylep Lotnisko - przewóz bryczką (0)

II.D. Promocja turystyczna:

Samodzielny udział regionu lub wchodzących w jego skład miejscowości, gmin lub obiektów w światowych prestiżowych targach turystycznych (za każde stoisko w roku do trzech) (3)

ITB, Berlin - Międzynarodowe Targi Turystyczne (3)

Dzień Polski w Pradze – (Visit Zielona Góra) (3)

Samodzielny udział regionu lub innych podmiotów (jak wyżej) w krajowych targach turystycznych* (za każde stoisko do trzech) (2)

Tour Salon Poznań (jako „Lubuskie Trójmiasto”) (2)

MTT Wrocław (jako „Lubuskie Trójmiasto”) (0)

Targi Turystyki Weekendowej Chorzów Atrakcje Regionów - Visit Zielona Góra (0)

Wydawanie regularnych publikacji o charakterze promocyjnym (za pierwsze 2 w ostatnim roku) (1)

Zielona Góra – Tzw. Mapa Bachusikowa, wydawana co roku (1)

Folder informacyjny o Zielonej Górze i okolicach, wydawany co roku (1)

Zorganizowanie podróży/wizyty medialnej⁶⁵ w ostatnich 2 latach (2)

Zielona Góra - wizyta niemieckiej dziennikarki z Berlina w czasie Winobrania 2024 (2)

Zielona Góra - wizyta dziennikarki ze Szwecji (2)

Zorganizowanie konferencji naukowej lub popularyzacyjnej związanej z turystyką w ciągu ostatniego roku (1)

Zielona Góra - Szkolenie uzupełniające dla lokalnych przewodników (2024) (1)

Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego:

III.A. Instytucje Kultury

Teatr stały⁶⁶ (za pierwszy obiekt) (3)

Lubuski Teatr i Teatr Lalek w Zielonej Górze (3)

Filharmonia na miejscu (3)

Filharmonia Zielonogórska (3)

Stała oferta⁶⁷ koncertów muzycznych* (za pierwszą ofertę) (2)

brak

Sezonowa oferta teatralna lub muzyczna** (za pierwsze dwie) (1)

brak

Opera na miejscu (2)

brak

Teatr muzyczny (operetka, rewia lub musical) na miejscu (za pierwszą ofertę) (2)

Teatr Muzyczny The Droshkoov Theatre w Zielonej Górze (2)

Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)

Cinema City Zielona Góra (2)

Kino Nawa w Zielonej Górze (0)

III.B. Atrakcje krajobrazowe:

Góry ze znakowanymi szlakami turystycznymi na terenie regionu (2)

brak

Jeziora (zdatne do kąpiei, dostępne) ze szlakami pieszymi/rowerowymi (pierwszy akwen) (2)

Jezioro Wojnowskie (2)

Jezioro Linie Duże (0)

Jezioro Liwno (0)

Brzeg morski na terenie regionu (3)

brak

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)

Dąb węgierski „Dąb Lubuszan” Plac Bohaterów w Zielonej Górze (1)

Sosna zwyczajna „Waligóra” w okolicy Sulechowa (1)

Cis pospolity ul. Kopernika w Zielonej Górze (0)

Młorząb dwuklapowy oraz cypryśnik błotny ul. S. Moniuszki w Zielonej Górze (0)

Wieże widokowe stale dostępne (za pierwsze dwie) (1)

Tarasy widokowe w zielonogórskiej Palmiarni (1)

Możliwość zamówienia lotu turystycznego nad regionem lub miejscowością (za pierwszą) (3)

Loty zapoznawcze szybowcem, samolotem i śmigłowcem na terenie Aeroklubu Ziemi Lubuskiej w Przylepie (3)

Loty paralotnią i motoparalotnią na terenie Aeroklubu Ziemi Lubuskiej w Przylepie (firma Best-Tandem) (o)

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna⁶⁸:

Baseny kryte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt) (2)

Centrum Rekreacyjno – Sportowe w Zielonej Górze (2)

Wojewódzki Ośrodek Sportu i Rekreacji w Drzonkowie (o)

Basen Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji przy ul. Wyspiańskiego w Zielonej Górze (o)

Basen miejski na terenie Ośrodka Sportu i Rekreacji Sulechowanika w Sulechowie (o)

Baseny otwarte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt przy braku basenu krytego) (1)

Kąpielisko H2Ochla w Zielonej Górze (o)

Wojewódzki Ośrodek Sportu i Rekreacji w Drzonkowie (o)

Plaże morskie ogólnodostępne, plaże jeziorne, rzeczne – (za pierwszy obiekt) (2)

Plaża przy kąpielisku w Nowogrodzie Bobrzańskim (2)

Plaża przy Zalewie Świdnickim w Świdnicy

Plaża przy Jeziorze Krzystkowickim w Dobroszowie Wielkim

Plaża przy Dworze Kolesin nad Jeziorem Wojnowskim

Plaża gminna nad Jeziorem Wojnowskim w Wojnowie

Stała oferta kursów językowych⁶⁹ ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)

Uniwersyteckie Centrum Kształcenia Językowego na Uniwersytecie Zielonogórskim (2)

English School Zielona Góra (o)

Szkoła Językowa Helen Doron Zielona Góra (o)

Centrum Językowe Say Yes w Sulechowie (o)

Centrum Językowe Say Yes w Kargowej (o)

Sezonowa oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (1)*

brak

Stale centra sportowe⁷⁰ z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)

Wojewódzki Ośrodek Sportu i Rekreacji w Drzonkowie (2)

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Zielonej Górze (o)

Ośrodek Sportu i Rekreacji Sulechowanika w Sulechowie (o)

Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Nowogrodzie Bobrzańskim (0)

Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Czerwieńsku (0)

Świdnicki Ośrodek Sportu i Rekreacji w Świdnicy (0)

Centrum Sportu i Rekreacji w Babimoście (0)

Sezonowe* centra sportowe z oferta ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (1)
brak

Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)

Stadiony piłkarskie w Zielonej Górze (1)

Stadion żużlowy w Zielonej Górze (0)

Stadion lekkoatletyczny w Zielonej Górze (0)

Stadion do futbolu amerykańskiego w Zielonej Górze (0)

Stadion piłkarski w Nowogrodzie Bobrzańskim (0)

Ponadto:

Hala sportowa CRS w Zielonej Górze (0)

Hala Sportowa Lubuszanka w Czerwieńsku (0)

Boiska w Babimoście (0)

Boisko piłkarskie w Kargowej (0)

Szkoły i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)

Wojewódzki Ośrodek Sportu i Rekreacji w Drzonkowie – jeździectwo, pływanie (1)

Aeroklub Ziemi Lubuskiej – szkolenia lotnicze (1)

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Zielonej Górze – pływanie (0)

ZKS Gwardia Zielona Góra – strzelectwo (0)

Lodowiska ogólnodostępne stałe (za pierwszy obiekt) (2)

brak

Lodowiska sezonowe* (za pierwszy obiekt) (1)

Zielona Góra - lodowisko sezonowe przy galerii Focus Mall (1)

Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:

IV. A. Instytucje w regionie:

Obecność uniwersytetu⁷¹ w regionie (za pierwszy) (4)

Uniwersytet Zielonogórski (4)

Obecność innej uczelni wyższej w regionie⁷² (za pierwsze dwie) (2)

brak

Obecność siedziby władz państwowych⁷³ (5)

brak

Obecność siedziby władz wojewódzkich (2)

Urząd Marszałkowski w Zielonej Górze (2)

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:

Oficjalne kurorty⁷⁴ (za pierwsze trzy miejscowości) (4)

brak

Sanatoria i ogólnodostępne ośrodki rehabilitacji⁷⁵ (punkty za pierwsze dwa obiekty) (2)

brak

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie: ⁷⁶

Regularne⁷⁷ organizowanie imprez targowych o przynajmniej krajowym zasięgu (2)

Targi Budownictwa, Wyposażenia Wnętrz i Ogrodów 2024 w Drzonkowie (2)

AGRO-TARG Targi Rolnicze w Kalsku (2)

Targi Pracy na Uniwersytecie Zielonogórskim – regionalna (0)

Obecność krajowych central wielkich firm⁷⁸ w regionie (za pierwsze trzy) (2)

Eobuwie.pl Logistics (2)

LUG Light Factory (2)

Ekoenergetyka-Polska (0)

Perceptus (0)

BOLL (0)

Panattoni/Accolade (0)

Całoroczne centra konferencyjne (za pierwszy obiekt) (3)

Grape Town Hotel, Zielona Góra (3)

Ruben Hotel, Zielona Góra (0)

Hotel Centrum Konferencyjne Brancon – Babimost (0)

Dwór Kolesin, Kolesin (0)

IV.D. Oferta shoppingu w regionie:⁷⁹

Galeria zakupów o znaczeniu regionalnym (za pierwszy obiekt) (4) za jeden następny

(2)

Galeria handlowa Focus Mall Zielona Góra (4)

Autoryzowany punkt sprzedaży specyficznych produktów regionalnych z patentem europejskim (za pierwszy obiekt) (2)

brak

Autoryzowany punkt sprzedaży specyficznych produktów regionalnych znanych na skalę krajową (za pierwszy obiekt) (1),

Piwniczka winiarska przy Palmiarni – lubuskie wina (ul. Wrocławska 12a, Zielona Góra) (1)

Skrzynka Wina Winebar (ul. Sobieskiego 11, Zielona Góra) (o)

Delikatesy Małych Producentów (ul. Grottgera 1, Zielona Góra) (o)

Sklep Sezam (ul. Jaśminowa 1, Droszków) (o)

Zajazd Kultury (ul. Jedności 78, Zielona Góra) (o)

Deptak handlowy (za pierwszy) (2)

Deptak w centrum Zielonej Góry (Al. Niepodległości) (2)

IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:⁸⁰

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

Zielona Góra – Cottbus (1)

Zielona Góra - Kraljevo (1)

Zielona Góra – Troyes (1)

Sulechów - Fürstenwalde/Spree (1)

Babimost – Neuruppin (o)

Tabela 1. Zestawienie punktacji dla m. Zielona Góra i powiatu zielonogórskiego w zakresie turystyki kulturowej

Kategoria	Podkategoria	Liczba uzyskanych punktów	Maksymalna liczba punktów
I. Potencjalne cele turystyki kulturowej	I.A Zabytki	125 (razem)	475
	I.A. a) Obiekty sakralne	30	122
	I.A. b) Zamki i pałace	9	108
	I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne	43	140
	I.A. d) Obiekty militarne	6	18
	I.A.e. dodatkowe punkty za ofertę doświadczeń i obsługę	38	85
	I.B. Miejsca historyczne lub znaczące	25	168
	I.B. a) Budowle historyczne i monumenty	20	102
	I.B. b) Cmentarze historyczne	3	56
	I.B. c) Budowle współczesne	2	10
	I.C. Pojedyncze dzieła sztuki	25	72
	I.D. Muzea i wystawy	90	205
	I.E. Eventy kulturowe	56	150
	I.F. Zakłady przemysłowe z ofertą turystyczną	0	16
	I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza	19	19
	I.H. Szlaki kulturowe	32	105
	<i>RAZEM za kategorię I</i>	373	1581
II. Elementy obsługi turystycznej	II.A. Informacja turystyczna	15	20
	II.B. Infrastruktura turystyczna	57	80
	II.C. Infrastruktura komunikacyjna	24	32
	II.D. Promocja turystyczna	15	20
	<i>RAZEM za kategorię II</i>	111	152
III. Pozostała oferta czasu wolnego	III.A. Instytucje kultury	10	12
	III.B. Atrakcje krajobrazowe	8	14
	III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna	12	14
	<i>RAZEM za kategorię III</i>	30	40
IV. Inne czynniki wspierające turystykę kulturową	IV.A. Instytucje w regionie	6	15
	IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej	0	16
	IV.C. Oferta turystyki biznesowej	11	14
	IV.D. Oferta shoppingu	7	11
	IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów	4	4
	<i>RAZEM za kategorię IV</i>	28	60
SUMA (WSZYSTKIE KATEGORIE)		542	1839

III. Ocena mikroregionu z punktu widzenia potencjału turystyczno-kulturowego (interpretacja wyników badania)

Interpretacja wyników analizy potencjału

Wyniki badania przedstawione w podziale na kategorie w tabeli 1 umożliwiają identyfikację potencjalnych magnesów turystycznych miasta wojewódzkiego i otaczającego je mikroregionu. Pozwalają także jednocześnie na analizę silnych i słabszych stron zarządzania ofertą turystyczno-kulturową w powiecie grodzkim i ziemskim, ukazując jej faktyczne powiązanie z zasobami i atrakcjami oraz poziom jej organizacji, w tym marketingu. Zestawione wyniki poddano szerszej interpretacji w poniższym komentarzu analitycznym. Gromadzi on wnioski ogólne i bardziej szczegółowe rekomendacje dla działań marketingowych. Można go wykorzystać zarówno jako kryterium oceny aktualnie tworzonej oferty (w tym konkretnych produktów i usług turystycznych) dla różnych grup odbiorców, preferujących rozmaite walory antropogeniczne lub mieszane i uprawiających poszczególne formy turystyki kulturowej, jak i jako punkt wyjścia dla opracowywania strategii turystycznej miasta i otaczającej je aglomeracji.

Wynik ustalony dla Zielonej Góry i powiatu zielonogórskiego w zakresie potencjalnych celów turystyki kulturowej (a podsumowujący zestawienie walorów i punktację przedstawioną w kategorii I kwestionariusza formularza), pozwala na sklasyfikowanie tego obszaru jako **mikroregionu o dużym potencjale turystyczno-kulturowym** (373 punkty w kategorii I - zatem w wyższej połowie tego zakresu), a jednocześnie na zaliczenie go pod tym względem do zdecydowanej czołówki mikroregionów województwa lubuskiego. Analizując poszczególne podzakresy można z kolei stwierdzić, że potencjał turystyczno- kulturowy powiatu w największym stopniu tworzy silna koncentracja trzech typów zasobów: 1) ośrodków miejskich o starej metryce z czytelnym średniowiecznym układem urbanistycznym oraz dobrym stanem zachowania licznych budowli, 2) cyklicznych wydarzeń kulturalnych na czele z zielonogórskim Winobranieniem i towarzyszącej im ofercie dla turystów oraz 3) kolekcji muzealnych, zorganizowanych w takich placówkach doświadczeń oraz pojedynczych dzieł sztuki. Ten ostatni wymiar oferty jest jednak skoncentrowany niemal wyłącznie w samej Zielonej Górze. Ponadto atutami miasta są: tematyczna (winiarska) trasa turystyczna o statusie realnym, zróżnicowana oferta gastronomiczna, w tym kulinarna

(również w części oparta na walorach winiarskich), miasta wraz z okolicą szereg cennych walorów przyrodniczych, zarówno pozostających w stanie pierwotnym, jak i zgromadzonych i prezentowanych w obiektach z komponentem edukacyjnym, a powiatu ziemskiego: seria znaczących walorów o profilu militarnym, w tym kompleksy umocnień, pojedyncze fortyfikacje i miejsca historycznych bitew. Funkcjonująca poza centralnym ośrodkiem miejskim grupa tematycznych systemów eksploatacji turystycznej (szlaków kulturowych i tras miejskich) wykazuje już niższy poziom organizacji i marketingu. Pojedynczy obiekt formalnie uznanego dziedzictwa kulturowego (Pomnik Historii – kościół w Klepsku) jest utrzymany w dobrym stanie i dostępny bez problemów także dla turystów indywidualnych, jednak regionalny system eksploatacji, w ramach którego funkcjonuje on jako element szerszej oferty (Szlak Kościołów Drewnianych Regionu Kozła) pozostaje na niskim poziomie organizacji i wskutek zaniedbanego marketingu jest mało znany.

Potencjał mikroregionu w znaczącym stopniu współtworzą liczne regularne imprezy kulturalne, z których kilka ma ponadregionalny zasięg, przez co mogą one odgrywać rolę magnesów turystyki eventowej. Jednak i one w znakomitej części są skoncentrowane w samej Zielonej Górze. Imprezy organizowane w pozostałych miastach (Sulechów, Babimost, Nowogród Bobrzański i Czerwieńsk) mimo zauważalnego potencjału historycznego tych ośrodków, nie wykraczają wychodzą poza skalę lokalnych festynów. Miasta te w bardzo ograniczonym stopniu wykorzystują zidentyfikowane lokalne wątki materialnego dziedzictwa, w tym (historyczny, literacki, militarny).

Przykładowo w gminach Zabór i Sulechów brak eventu powiązanego z dorobkiem szerzej znanych współczesnych literatów (w tym żyjącej Noblistki!), w gminie Sulechów imprezy nawiązującej do zbrojnych starć rosyjsko-pruskich względnie sowiecko-niemieckich).

Poza obszarami miast w mikroregionie są położone liczne rezydencje historycznych rodów szlacheckich, z których część była potem siedzibami wybitnych przedstawicieli niemieckiej arystokracji. Jednak zaliczenie ich do atrakcji turystyki kulturowej (etnicznej lub biograficznej) nie ma wystarczających podstaw: większość z nich jest użytkowanych w innych celach, co wiąże się z dużymi ograniczeniami odwiedzin turystycznych (brak wstępu, tylko nieliczne wybrane dni i godziny lub konieczność wcześniejszego zgłaszania), brak tam także zorganizowanych doświadczeń turystycznych w jakikolwiek sposób nawiązujących do dziejów obiektu, biografii jego

posiadaczy lub wcześniejszych, interesujących dla turysty, form wykorzystywania rezydencji. Przykładem daleko posuniętej degradacji cennych obiektów rezydencjonalnych może być dawny pałac Kottwitzów w Bojadłach. Obiekt jest zarządzany przez lokalną fundację, która ma wprowadzić ambitne plany (opisane na jej witrynie), jednak na moment badania nie była w stanie ani wyremontować obiektu, ani zapewnić interesującego programu pobytu turystycznego. Pozytywnym przykładem zagospodarowania i oferty może być natomiast pałac w Starym Kisielinie, siedziba filii Zielonogórskiego Ośrodka Kultury, zarówno dostępny w godzinach otwarcia tej instytucji, jak i posiadający szereg propozycji spędzenia czasu na zamówienie.

Turystyce sprzyja **geograficzne położenie** powiatu, w tym bliskość granicy niemieckiej i dobry dojazd stamtąd komunikacją publiczną (kursujące codziennie pociągi m.in. do Guben, Frankfurtu nad Odrą i Görlitz, jak również dobre skomunikowanie samochodowe z innymi regionami kraju, szczególnie dzięki drodze ekspresowej S3, zapewniające szybki i wygodny dojazd z regionu zachodniopomorskiego i dolnośląskiego (a pośrednio także z północnych Czech) oraz autostrada A2 przez niedaleki zjazd w Świebodzinie, umożliwiające względnie szybki dojazd z Wielkopolski i centralnej Polski (woj. łódzkie, kujawsko-pomorskie i mazowieckie). Zielona Góra jest także dobrze skomunikowana kolejowo m.in. z Poznaniem, Wrocławiem, Warszawą i Trójmiastem, a pociągi kursujące na tych trasach zatrzymują się także w Sulechowie i Babimocie, co umożliwia rozpoczęcie lub zakończenie wizyty turystycznej w mikroregionie także w tych miejscowościach. Port Lotniczy w Babimocie, obsługujący głównie połączenia ze stolicą państwa mógłby również (przy wprowadzeniu ekonomicznie atrakcyjnej oferty, np. last minute w otoczeniu weekendów) być wykorzystany dla zapewnienia przelotu małych grup (rodzinnych) na cykliczne wydarzenia kulturalne oraz dla konsumpcji oferty weekendowej (np. *city breaks* w Zielonej Górze lub w tzw. lubuskim Trójmieście, rozciągającym się również na aglomerację nowosolską).

Ukształtowanie terenu, duże kompleksy leśne, liczne, niewielkie ale czyste jeziora oraz wielość tras terenowych umożliwiają uprawianie turystyki rekreacyjnej i aktywnej, którą można powiązać ze zwiedzaniem atrakcji antropogenicznych. Atrakcje krajobrazowe i przyrodnicze występują w koncentracji bliskiej przeciętnej krajowej, przy czym zorganizowane doświadczenia o tym charakterze są skoncentrowane w samej Zielonej Górze (Palmiarnia i Ogród Botaniczny).

Problemem dla turystów indywidualnych i podróżujących w małych grupach, a nie posiadających własnego środka lokomocji jest organizacja turystyczno-kulturowego pobytu weekendowego, którego elementami miałyby być eksploracja rozproszonych zasobów i konsumpcja atrakcji położonych poza samą Zieloną Górą i ośrodkami miejskimi leżącymi przy trasach kolejowych i posiadającymi stacje (np. w ramach kulturowej turystyki militarnej). W soboty i niedziele lokalne połączenia autobusowe, służące głównie dojazdowi do pracy i szkół funkcjonują znacznie rzadziej, a przecież właśnie w te dni ruch turystyczny mógłby być największy. W praktyce niemal uniemożliwia to dotarcie turystów indywidualnych i grup prywatnych nie posiadających własnego środka lokomocji do walorów położonych poza miastami. Jednak zmotoryzowanym turystom dobrze rozwinięta sieć dróg wojewódzkich i lokalnych daje łatwy dostęp do wszystkich miejscowości posiadających atrakcje zestawione w ramach badania.

Względnie gęsta jest sieć tras rowerowych, co sprzyja powiązaniu turystyki kulturowej z aktywnością fizyczną. Całe miasto wojewódzkie przecina miejska rowerostrada „Zielona Strzała” poprowadzona dawnym nasypem kolejowym. Połączona z nią sieć dróg rowerowych, w tym rowerowa obwodnica Zielonej Góry, umożliwia wygodne dotarcie do głównych atrakcji położonych daleko od centrum miasta, w tym Muzeum Etnograficznego w Ochli, Ogrodu Botanicznego UZ, Parku Książęcego Zatonie, a nawet rzecznej przystani na Odrze w Cigacicach. W mieście funkcjonuje Zielonogórski Rower Miejski i kilka wypożyczalni rowerów, dzięki czemu indywidualni turyści i mniejsze grupy nie muszą przywozić ze sobą własnych pojazdów. Przez powiat nie przebiegają wprawdzie międzynarodowe trasy rowerowe systemu Eurovelo, jednak znakowane lokalne i ponadlokalne ścieżki rowerowe są utrzymane w dobrym standardzie, a inwestycje w tę sieć są konsekwentnie prowadzone w kolejnych latach. W roku 2023 otwarto ważny łącznik („Łączy nas ścieżka rowerowa”) między Zieloną Górą a Nową Solą (przez Zatonie i Otyń). Tym samym możliwe jest skorzystanie ze szlaku „Kolej na Rower”, najważniejszego dla południowej części województwa lubuskiego, atrakcyjnego nie tylko przyrodniczo i krajobrazowo, ale i pod względem dostępu do atrakcji kulturowych. Dzięki temu aktywni turyści mogą rozbudować swój pobyt w mikroregionie zielonogórskim o zwiedzanie m.in. Nowej Soli i (dobrze zachowanego w swojej średniowiecznej strukturze urbanistycznej) Koźuchowa.

W **sektorze noclegowym** badanie wykazało z jednej strony wysoki poziom różnorodności obiektów co do standardów i cen (co sprzyja tworzeniu oferty dla grup o różnej zasobności kieszeni i rozmaitych oczekiwaniach), z drugiej jednak silną koncentrację obiektów najwyższych klas oraz najpełniejsze spektrum ofert w Zielonej Górze oraz (już w mniejszym stopniu) w Sulechowie. W badanym obszarze brak hoteli najwyższej kategorii (pięcigwiazdkowych). Funkcjonują natomiast obiekty noclegowe wszystkich pozostałych klas. Najbardziej dolegliwy wydaje się brak kategoryzowanych hoteli w Babimoście i Czerwieńsku, co eliminuje szanse na dłuższy pobyt tamże turystów o wyższych wymaganiach w odniesieniu do usług recepcji i ogranicza możliwości konstrukcji pakietu lub propozycji dla większej grupy z choćby jednym noclegiem poza miastem wojewódzkim. Zmniejsza także szanse osiągnięcia zysków na lokalizacji cyklicznych imprez kulturalnych w miejscowościach poza wymienionymi. Brak hoteli ekonomicznych po części uzupełniają nie skategoryzowane zakłady noclegowe o klasie w nimi porównywalnej (m.in. w Babimocie i Nowogrodzie Bobrzańskim). Lepiej przedstawia się zrównoważenie przestrzenne na obszarze powiatu oferty schronisk młodzieżowych i pokojów gościnnych oraz gospodarstw agroturystycznych, przy czym niektóre z tych ostatnich mają dobrze rozwiniętą i zróżnicowaną propozycję rekreacyjną).

Również **baza gastronomiczna** mikroregionu nie jest przestrzennie zrównoważona. Zielona Góra posiada kilkadziesiąt restauracji, w tym kilka o statusie miejsc doświadczeń kulinarnych, związanych już to z tradycjami winiarskimi, już to z zagraniczną proveniencją (europejską, jak czeska lub włoska, ale także egzotyczną, przykładowo tajską). Na dobrym poziomie oferta gastronomiczna funkcjonuje we wszystkich miastach mikroregionu, włącznie z najmniejszym Nowogrodem Bobrzańskim, wszędzie też dostępna jest oferta tańszych miejsc konsumpcji, której pełne spektrum funkcjonuje w Zielonej Górze. Zatem zakładów gastronomicznych jest dużo i znajdują się one w każdej turystycznie istotnej miejscowości mikroregionu. Przy dość bogatej obecności elementów kuchni tradycyjnej (tzw. „staropolskiej”) w kilkunastu restauracjach, stwierdzono jednocześnie brak rozwiniętej oferty kuchni regionalnej, co ze względów historycznych (niemal pełna wymiana ludności po drugiej wojnie światowej) jest problemem dotyczącym niemal całego województwa lubuskiego. Na tym tle pozytywnie wyróżnia się Babimost (najdłużej należący do Polski i posiadający nawet w latach 30. ubiegłego wieku polską mniejszość), gdzie w dwóch lokalach oferowane są tradycyjne dania miejscowej kuchni. Niektóre restauracje

Zielonej Góry posiadają dodatkową ofertę kulturalną (regularne koncerty, a nawet spektakle dla dzieci na zamówienie). Także w tym mieście funkcjonują lokale z możliwością konsumpcji po godzinie 22.00, a nawet 23.00. Jedno i drugie jest dużym atutem z punktu widzenia organizacji pakietów pobytowych i typu *city break*.

Organizacja **obsługi turystów** kulturowych w mieście Zielona Góra jest wzorcowa. Funkcjonują tu trzy punkty obsługi, informacja jest udzielana w trzech językach obcych, z czego dwa to języki krajów sąsiednich: niemiecki i czeski). Obok aktualizowanych materiałów informacyjnych i deskrypcyjnych, w tych punktach turyści mogą zaopatrzyć się w pamiątki i publikacje. Istnieje też możliwość rezerwacji usług przewodnickich (dwóch zorganizowanych gestorów i indywidualni interpretatorzy). W ramach działalności informacji turystycznej w Zielonej Górze są także prowadzone szkolenia przewodników, obejmujące również wybrane atrakcje położone poza miastem.

Na reszcie badanego obszaru (w ziemskim powiecie zielonogórskim) stan obsługi jest przeciętny. Funkcjonuje tylko jeden punkt informacji turystycznej w sulechowskim zamku, gdzie również można zamówić usługi przewodnika. W Sulechowie poza językiem polskim można uzyskać informację turystyczną również w języku angielskim.

Obok tego, w obiektach posiadających stały personel (głównie są to muzea, jak Muzeum Etnograficzne w Ochli czy Muzeum w Drzonkowie) można zarówno zarezerwować zwiedzanie z przewodnikiem, jak i zaopatrzyć się w informacje w języku polskim odnoszące się do walorów zlokalizowanych w bezpośrednim otoczeniu danego obiektu oraz części usług recepcji na terenie miasta Zielona Góra.

Pakiety turystyczne funkcjonujące całorocznie zidentyfikowano tylko w Zielonej Górze: mają one głównie profil jednoźródłowy (hotelowy) oraz nie proponują zwiedzania atrakcji i doświadczeń tematycznych poza samym zakładem noclegowym. Za znaczący mankament należy też uznać brak oferty pakietów okazjonalnych powiązanych z większymi imprezami cyklicznymi, zwłaszcza z zielonogórskim Winobranieniem. Skazuje to chętnych na wzięcie udziału w tej imprezie na samodzielne wyszukiwanie odpowiadających im propozycji noclegu. W całym mikroregionie brak również turystycznych pakietów tematycznych obejmujących zwiedzanie miast oraz lokalnych tras turystycznych. Nie istnieje także stała oferta objazdów turystycznych na zamówienie, w tym takich skoncentrowanych na eksploracji oferty szlaków

tematycznych (jak Lubuski Szlak Wina i Miodu czy szlak Kościołów Drewnianych Regionu Kozła.

Promocja turystyki funkcjonuje na dobrym poziomie: miasto Zielona Góra, w mniejszym zakresie powiat oraz twór marketingowy funkcjonujący pod nazwa Lubuskiego Trójmiasta uczestniczą w licznych targach turystycznych, prezentując zbiorczo ofertę poszczególnych gmin i ważniejszych obiektów. Wydawane są też aktualne publikacje turystyczne i informatory miejscowości (najliczniej i najczęściej w Zielonej Górze) oraz niektórych obiektów funkcjonujących jako atrakcje, w pierwszym rzędzie zielonogórskiej Palmiarni, Muzeum Etnograficznego w Ochli. Muzeum Lubuskiego i Muzeum Wojskowego w Drzonkowie, a także Lubuskiego Centrum Winiarstwa. Materiały obcojęzyczne dla turystów w tych miejscach są dostępne w wersji angielskiej i najczęściej niemieckiej, w wersji podstawowej również w języku czeskim. Poza Zieloną Górą aktualne materiały dla turystów są dostępne w Sulechowie. W innych miejscach są to materiały ograniczone co do objętości (głównie ulotki), dostępne w języku polskim oraz tylko sporadycznie aktualizowane.

Kluczowym elementem dzisiejszej promocji turystycznej jest obecność informacji i jej zachęcająca forma w zasobach Internetu. Portale internetowe powiatu i wszystkich gmin zawierają wprawdzie treści skierowane do turystów, są one jednak bardzo zróżnicowane pod względem liczby zgromadzonych informacji i formy przedstawienia. Przykładowo oficjalna witryna internetowa powiatu (powiat-zielonogorski.pl) nie posiada wyodrębnionej zakładki „informator dla turystów”, zastępując ją zapewne w tej funkcji informacyjnej zakładka „Powiat w obiektywie” zawiera tylko dwa filmy (ostatni z 2019 roku) w których walory i atrakcje antropogeniczne, poza sektorem winiarskim, nie odgrywają ważniejszej roli. Natomiast powiązane z witryną powiatu (i stanowiące jej autonomiczne komponenty) witryny poszczególnych gmin zawierają zarówno fotogalerie ze zdjęciami zabytków, działy „turystyka”, „zabytki” i „wydarzenia”, a także (niestety tylko w niektórych) spisy funkcjonujących usług noclegowych, co można uznać za wystarczający wymiar wsparcia dla indywidualnego turysty kulturowego. Nie wszędzie zaznaczono jednak, na jakich szlakach kulturowych znajdują się poszczególne miejscowości oraz jakie lokalne trasy turystyczne są w nich oznaczone lub wyznaczone w terenie.

Przykładowo, witryna gminy Sulechów, obszernie opisująca zabytki miasta, nie zawiera już spisu obiektów noclegowych (choć badanie wykazało funkcjonowanie dość licznych i to w różnych kategoriach), a także podaje zaledwie spis tras turystycznych

(których jest kilka) i ścieżek dydaktycznych, bez ich opisu oraz choćby schematycznych mappek. Pełny opis (jedynej) lokalnej trasy historycznej posiada natomiast witryna Gminy Babimost, detaliczne opisy własnych tras zamieszcza także Czerwieńsk. Z kolei witryna gminy Zabór w zakładce „baza noclegowa” nie zawiera ani jednego wpisu. Ujednolicenie i uzupełnienie witryn własnych gmin powinno być jednym z pierwszych działań poprawiających stan marketingu turystycznego mikroregionu.

Sytuację w niektórych miejscach poza miastem poprawiają własne witryny internetowe obiektów (jak muzeów w Świdnicy czy Drzonowie ale także pałacu w Bojadłach Zaborze), zestawiające przydatne informacje z ilustracjami, opisem historycznym i turystycznym, prezentacją oferty dla zwiedzających oraz kontaktem do zarządcy. Jednak już informacje na temat innych potencjalnie interesujących turystę kulturowego obiektów, jak przykładowo kościoła w Klepsku (jedyne w mikroregionie Pomnik Historii), Skansenu Fortyfikacyjnego w Czerwieńsku czy Ratusza w Kargowej, są rozsypane w wielu miejscach sieci Internet, i w różnych komponentach dostępne już to na witrynie gminy już to na prywatnych blogach pasjonatów albo na prowadzonych nieregularnie kontach w mediach społecznościowych, najczęściej niż powiązanych (linkowanych) z podmiotami marketingu turystycznego czy portalami turystycznymi. Rozproszone w różnych miejscach sieci (choć bogate) są nawet informacje turystyczne na temat Zamku w Sulechowie, włącznie z jego historią, choć przecież na jego terenie funkcjonuje zarówno lokalny Dom Kultury, jak i punkt Informacji Turystycznej. Dlatego jednym z ważniejszych postulatów w odniesieniu do marketingu turystycznego powinno być zatem zgromadzenie, zaktualizowanie i usystematyzowanie informacji na temat obiektów, tras i szlaków kulturowych zlokalizowanych poza Zieloną Górą (czyli w powiecie ziemskim) oraz ich oferty turystycznej, a także zapewnienie im zarówno dobrego poziomu prezencji w sieci, jak również interaktywnej obsługi informacyjnej (w odniesieniu do stanu, sposobów dojazdu, dostępności do zwiedzania, aktualnych doświadczeń tematycznych i warunków ich konsumpcji oraz usług interpretacyjnych i towarzyszących pobytowi turysty).

Szlaki kulturowe w mikroregionie zielonogórskim (czyli linearne systemy eksploatacji turystycznej, tematyzujące zasoby i zorganizowane doświadczenia) nie wykazują cech produktu w pełni rozwiniętego (czyli materialnego). Na taki status składa się spełnienie w wystarczającym stopniu czterech kryteriów: uzasadnionej tematyzacji szlaku i jego obiektów, w tym zorganizowanych doświadczeń tematycznych, fizycznego (optymalnie także systemowego) oznaczenia tras i obiektów

w przestrzeni, gwarantowanej komunikacyjnej i fizycznej dostępności obiektów szlaku do eksploracji, a także aktywnego zarządzania (w tym oferowania usług dla turystów, aktualizowanej informacji i obsługi informacyjnej, czynnej promocji, optymalnie zaś tematycznych pakietów dla szlaku lub przynajmniej niektórych obiektów, łączących doświadczenia i usługi recepcji). Przynajmniej dwa z wymienionych kryteriów spełniają trzy szlaki zidentyfikowane w trakcie badania. Spośród nich klasycznym systemem eksploatacji turystyczno-kulturowej (o profilu kulinarnym) jest zielonogórski odcinek Lubuskiego Szlaku Wina i Miodu: poprawnie i wiarygodnie tematyzowany i oznaczony w terenie oraz przy obiektach, jednak gwarantujący dostępność tylko części z tych obiektów i zarządzany pasywnie (głównie informacja). Pozostałe szlaki realne mają profil rekreacyjny (rowerowy). W odniesieniu do tego systemu podstawowym problemem jest brak rzeczywistego funkcjonowania formalnego koordynatora poza zapewnieniem materiałów i ogólnej obsługi informacyjnej oraz brak zapewnienia dostępności wszystkich lub niemal wszystkich formalnie należących do systemu obiektów i doświadczeń. Pozostałymi szlakami realnymi są mające profil rekreacyjny (rowerowy) Duża Pętla Zielonogórska i Szlak Od Bobru do Odry. Tylko jedno z wymienionych kryteriów rozwiniętego szlaku kulturowego (wiarygodnej tematyzacji) spełniają profilowany religijnie i architektonicznie Szlak Kościołów Drewnianych Regionu Kozła i oraz (historyczno-militarny) Historyczny Szlak Bitewny od Sulechowa do Cigacic, co każe je sklasyfikować jako systemy wirtualne, bo nie gwarantujące ani bezproblemowej eksploatacji, ani dostępności doświadczeń tematycznych in situ, ani wspierającej turystę koordynacji. Również zidentyfikowane linearne systemy tematycznej eksploatacji o zasięgu lokalnym (trasy kulturowe, historyczne lub tematyczne) nie spełniają kryteriów szlaku materialnego. Dwie z nich: Zielonogórski Szlak Winiarski (tematyczna trasa miejska) oraz Trasa militarna w gminie Czerwieńsk mogą być sklasyfikowane jako systemy realne, ponieważ zapewniają wiarygodną tematyzację, fizyczne oznaczenie oraz aktualną informację. Pozostałe trasy: Szlak Mistrza Ołtarzy z Gościszowic w gminie Sulechów (profil: sztuka sakralna), Ścieżka Dydaktyczno-Historyczna Gminy Babimost (multitematyczna) oraz Zaborski Produkt Turystyczny (system mieszany z dominującymi walorami kulinarnymi, Zielonogórski Szlak Literacki i szlak biograficzny Augusta von Schierstädt w gminie Czerwieńsk, poza wiarygodną tematyzacją nie spełniają innych kryteriów rozwiniętego produktu tego rodzaju. Przykładem marketingowego niewykorzystania istniejących zasobów o

potencjalnej atrakcyjności i łatwej do wykonania tematyzacji może być Historyczny Szlak Bitewny w gminie Sulechów, ograniczający się do enumeracyjnego wyliczenia obiektów, czego nawet zainteresowany turysta kulturowy nie uzna za zachętę, a tym bardziej wsparcie w eksploracji.

Wystawy muzealne we wszystkich placówkach (również tematyzujące i systematyzujące doświadczenia zainteresowanych turystów) są otwarte codziennie poza wskazanym dniem odpoczynku i można je zwiedzać z przewodnikiem (przynajmniej po uprzednim zgłoszeniu). Z kolei obiekty sakralne mają zróżnicowaną dostępność: O ile obie najcenniejsze świątynie Zielonej Góry (konkatedra pw. św. Jadwigi i poewangelicki kościół pw. Matki Bożej Częstochowskiej) są ogólnie dostępne, to już pozostałe (w tym mający status Pomnika Historii kościół w Kłępsku) mogą być zwiedzane po znacznie wcześniejszym zgłoszeniu lub stosując politykę tzw. „otwarcia z krata” co poważnie obniża ich atrakcyjność dla turystów.

IV. Zielona Góra i powiat zielonogórski jako obszar recepcji turystyki kulturowej

Jak wynika z przeprowadzonej analizy potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionu, zlokalizowane tu zasoby antropogeniczne oraz zagospodarowane już walory mogą stanowić podstawę dla licznych form turystyki kulturowej. Większa koncentracja niektórych typów zasobów i funkcjonowanie szeregu obiektów, jak również systemów eksploatacji w formie szlaków i lokalnych tras turystycznych wskazują na duże szanse rozwinięcia oferty **turystyki kulinarnej** (w tym zwłaszcza enoturystyki), **turystyki eventowej**, kulturowej **turystyki militarnej**, **turystyki tematycznej** (w tym szczególnie biograficznej, ewentualnie literackiej) **oraz miejskiej**. Zauważalne i warte wykorzystania w strategii turystycznej i spójnej ofercie miasta oraz powiatu są również walory odpowiadające zainteresowaniom uczestników **turystyki muzealnej, religijnej i kulturowo-przyrodniczej**, aktualnie zagospodarowane i zorganizowane marketingowo w większym lub mniejszym stopniu. Poniżej przedstawiono bardziej szczegółowo odnoszące się do nich grupy walorów oraz ewentualne rekomendacje dotyczące możliwych sposobów ich wykorzystania.

Podstawą dla uprawiania **turystyki kulinarnej** są zarówno obiekty (w większej części skoncentrowane w samej Zielonej Górze, przebiegające przez miasto i powiat linearne systemy eksploatacji turystycznej oraz cykliczne wydarzenia, w tym jedno o dużej randze. Lubuski Szlak Wina i Miodu (system realny) swój główny lokalny

komponent oferty (stację) ma właśnie w Zielonej Górze: poza oryginalną zagrodą winiarską w Parku Etnograficznym w Ochli tworzy go kilka innych obiektów, jak historyczne domy winiarskie, uzupełnione tematyczną wystawą (tzw. Dział Winiarski) w Muzeum Ziemi Lubuskiej. Walory i doświadczenia winiarskie Zielonej Góry organizuje miejska trasa tematyczna o nazwie Zielonogórski Szlak Winiarski. Stała ofertę podtrzymuje kilka specjalistycznych sklepów sprzedających miejscowe wina, stała propozycja kulinarna winiarni. Z kolei trwające ponad tydzień zielonogórskie Winobranie (mające status miejskiego święta, a jednocześnie unikatowej w skali kraju cyklicznej imprezy enoturystycznej) jest jednocześnie najważniejszym wydarzeniem kulturalnym i turystycznym roku w całym mikroregionie, i podczas każdej kolejnej edycji przyciąga tysiące turystów zainteresowanych enoturystyką czy ogólnie kulinarnym wymiarem dziedzictwa.

Kulturowa turystyka militarna swój naturalny punkt koncentracji zorganizowanych doświadczeń posiada w Lubuskim Muzeum Wojskowym w Drzonowie. Ekspozycja tej placówki (podzielona na część plenerowa i wewnątrz pawilonu muzealnego) jest bogata i zainteresuje zwłaszcza osoby zainteresowane sprzętem wojskowym z okresu II wojny światowej. Jednak jej słabością jest bardzo skromny wymiar interpretacji eksponatów (ograniczonej do prostych opisów, bez wykorzystania sfery kontekstowej) oraz kompletne zaniedbanie multimediiów. Jeśli muzeum miałoby przyciągnąć młodsze kohorty turystów, niezbędna byłaby inwestycja właśnie w te obszary komunikacji świadectw dziedzictwa, jak również wprowadzenie kreatywnych form narracji wykorzystującej historyczny kontekst tworzenia, wykorzystywania i skuteczności uzbrojenia (najlepiej w konkretnych operacjach wojskowych). Kolejna dwa wartościowe komponenty oferty dla uczestników turystyki militarnej to Skanseny Fortyfikacyjne eksploatujące zachowane niemieckie schrony bojowe Linii Środkowej Odry (Oderstellung) okresu przed i podczas II wojny światowej. Są one elementami największej linii obronnej Niemiec na wschodniej granicy, budowanej w latach 20. i 30. XX wieku i rozciągającej się od rogatek Wrocławia do Krosna Odrzańskiego, które razem z Oder-Warthe-Bogen (Międzyrzecki Rejon Umocniony) oraz Walem Pomorskim (Pommernstellung) stanowiły główną linię obrony kraju przed potencjalnym atakiem wojsk polskich. Pierwszy ze skansenów – w Czerwieńsku – tworzą schrony bojowe broniące promowej przeprawy na Odrze, umiejętnie wkomponowane w wały przeciwpowodziowe, z których aż siedem jest

dostępnych do zwiedzania wewnątrz, wraz z zebraną kolekcją militariów. Drugi skansen, zlokalizowany na linii Cigacice – Pomorsko - Brody, obok samych budowli obronnych, również ciągnących się wzdłuż nadrzecznego wału prezentuje zróżnicowaną wystawę uzbrojenia z okresu uzbrojenia z okresu ostatniej wojny i czasów późniejszych. Atutami obu placówek są pasjonaci, pełniący jako wolontariusze funkcje opiekunów miejsc i zbiorów, którzy, posiadając imponującą wiedzę dzielą się nią na miejscu, prezentując sposoby wykorzystania fortyfikacji i ich historyczną (potencjalną) skuteczność. Obydwa skanseny wykazują zauważalną aktywność promocyjną, organizują także mikroeventy w postaci zorganizowanych zwiedzań w określone dni roku.

Ciekawym doświadczeniem innego (produkcyjnego) wymiaru dziedzictwa militarnego, dobrze obrazującego jego znaczenie i rozmach inwestycyjny może być zwiedzanie pozostałości wielkiej fabryki dynamitu w Krzystkowicach (obecnie część Nowogrodu Bobrzańskiego). Po zakładzie należącym pierwotnie do firmy słynnego Alfreda Nobla i podczas ostatniej wojny zaopatrującej wojska niemieckie pozostały m.in. relikty hali nitracyjnej i zbiorników alkoholu metylowego.

Z kolei miejsce historycznego starcia pod Sulechowem podczas XVIII-wiecznej wojny prusko-rosyjskiej, jak również zachowane fragmenty murów miejskich w Zielonej Górze i Sulechowie mogą (pod warunkiem zastosowania integralnej historycznej narracji) współtworzyć spójną opowieść o militarnym aspekcie dziejów południowej części Ziemi Lubuskiej, której przypadła rola permanentnego pogranicza.

Turystyka eventowa w mikroregionie zielonogórskim buduje swoją ofertę głównie w samym mieście wojewódzkim. Jej najlepiej rozpoznawalny atraktor stanowi ośmiodniowe Winobranie, organizowane w celowej współpracy licznych podmiotów z sektora kultury i turystyki, konsekwentnie wspieranej przez władze miasta. Unikatowość tej cyklicznej imprezy tworzy jej dodatkowy atut i przekłada się na rzeczywiste przyciąganie turystów z innych regionów oraz zza zachodniej granicy państwa, co potwierdziło badanie rozproszonych ofert. Zielona Góra jest także miejscem odbywania się czterech innych cyklicznych imprez związanych z dziedzictwem winiarskim, które jednak albo towarzyszą Winobraniu, wzbogacając jego ofertę (jak Winobraniowe Spotkania Teatralne), albo mają raczej regionalny zasięg (jak Lubuski Festiwal Otwartych Piwnic i Winnic oraz pozostałe). Innymi imprezami o profilu kulturalnym dłuższymi niż jeden dzień są: Międzynarodowy Festiwal Folkloru Oblicza Tradycji, wędrowny Festiwal Sztuki Ulicznej Busker Tour (w Zielonej Górze

dwudniowy) oraz Corno Brass Mucic Festival (którego program ma pięcio- lub sześciodniową strukturę). Ze względu na rzadkość eksploatowanej tematyki w zachodniej Polsce (powodowaną słabszymi tradycjami tego gatunku muzycznego) pewien potencjał przyciągania turystów ma także Jazz Crossing Festival w Zielonej Górze, jednak rozproszenie jego programu na dni z dużymi odstępami czasowymi uniemożliwia jego wykorzystanie jako kluczowego doświadczenia tematycznego produktu turystycznego turystyki eventowej. Poza Zieloną Górą tylko Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie posiada rozpoznawalny poza regionem event tematyczny (jest nim piknik militarny), jednak jego oddziaływanie z wymiarze przyciągania turystów (a nie tylko odwiedzających) ogranicza jednodniowa struktura programu, nie wymagająca od uczestników korzystania z usług recepcji. Pozostałe cykliczne imprezy o profilu kulturowym w mikroregionie mają głównie charakter miejskich i gminnych festynów, bez ambicji (i działań) ukierunkowanych na realne przyciągnięcie turystów jako uczestników. Słabością całej oferty eventowej z punktu widzenia turystyki jest zupełny (poza Winobranie, lecz tu są to pakiety jednoźródłowe, głównie hotelowe) brak pakietów okazjonalnych (eventowych) zapewniających uczestnikom wydarzeń usługi recepcji dopasowane do ich potrzeb tak czasowo jak i przestrzennie (w pobliżu miejsca realizacji programu). Przy zauważalnej różnorodności oferty eventowej w mieście gestorzy zielonogórskiej oferty noclegowej i gastronomicznej mogliby podjąć starania o stworzenie szeregu pakietów obsługujących w ten sposób kolejne edycje eventów tematycznych, które bez większych zabiegów można dostosowywać do innych imprez, wymieniając tylko czas i rdzeń produktu (którym jest każdorazowo zapewnienie wstępu na (biletowaną) imprezę lub informacja o jej programie w poszczególnych lokalizacjach miasta. Z kolei objęcie informacją i promocją w wykonaniu sprawnego podmiotu, jakim jest miejska informacja turystyczna, pakiety takie stanowiłyby wiarygodną ofertę pełnowartościowego wyjazdu eventowego i zapewne zwiększyłyby frekwencję turystów preferujących tę formę kulturowy motywowanych wyjazdów.

Turystyka tematyczna buduje swój potencjał w mikroregionie głównie na ofercie zorganizowanych szlaków kulturowych i tras lokalnych. Systemy te (jak wspomniano wyżej), są jednak ograniczone swoim niewielkim zasięgiem lub mają status wirtualny, co aktualnie znacznie uszczupla ich siłę przyciągania turystów. Za słabo wykorzystane, choć posiadające zauważalny potencjał przynajmniej w skali regionu, należy uznać także zidentyfikowane zasoby turystyki biograficznej i literackiej.

W tym pierwszym przypadku tworzą je zasoby związane z biografiami m.in. Olgi Tokarczuk, Maryli Rodowicz (domy rodzinne) oraz Mariana Szpakowskiego i Ireneusza Jagodzińskiego (miejsca pochówku). W drugim – literackim – odniesieniu należy wymienić znów zasoby związane z osobą Olgi Tokarczuk (bodaj najsilniejszy potencjalnie ze względu na liczne grono wielbicieli jej twórczości), Zofii Mąkosy (również ze względu na miejsce akcji znanego utworu) oraz Krzysztofa Fedorowicza (ze względu na fizyczną obecność pisarza). Dla wykorzystania tego potencjału niezbędne byłoby podjęcie profesjonalnych zabiegów marketingowych, co zakłada współdziałanie gospodarzy obiektów i władz samorządowych w kreacji doświadczeń oraz pracowników wyspecjalizowanych komórek (promocji i informacji turystycznej) w ich włączeniu do informacyjnego obiegu krajowej turystyki. Zidentyfikowany potencjał dla stworzenia oferty turystyki tematycznej posiadają ponadto historyczne rezydencje o znaczących walorach architektonicznych (pałace i dwory), zlokalizowane poza Zieloną Górą, m.in. w Kargowej, Zaborze, Bojadłach, Bogaczowie, Pomorsku, Klenicy. Jednak w wypadku części z nich, niebędących siedzibami muzeów lub lokalnych ośrodków kultury głównym warunkiem do jego wykorzystania jest doprowadzenie najpierw do stanu umożliwiającego zwiedzanie (m.in. Zatoń, Kargowa), a potem zapewnienie im dostępności z przynajmniej jednym stacjonarnym doświadczeniem, np. narracją na temat historii lub znaczenia obiektu albo ciekawych biografii związanych z nim właścicieli (Zatoń, Bojadła), mieszkańców (Klenica) lub architektów (Zatoń).

Turystyka muzealna posiada w mieście wojewódzkim potencjał znaczący, a w powiecie zauważalny. Tworzą go zarówno liczba obiektów posiadających stały, profesjonalny personel, jak i poziom organizacji doświadczeń, w tym zwiedzania i stacjonarnych programów edukacyjnych. Głównymi obiektami mogącymi przyciągać turystów zainteresowanych tą formą turystyki lub traktujących wizytę w muzeum jako sposób na usystematyzowanie wiedzy albo ciekawe spędzenie czasu są: Muzeum Ziemi Lubuskiej, Muzeum Etnograficzne w Ochli, Muzeum Archeologiczne w Świdnicy oraz Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie. Jednak turystów preferujących usystematyzowane doświadczenia stacjonarne mogą zainteresować i przyciągnąć także kolekcje i doświadczenia zielonogórskiej Palmiarni (w stałej ofercie) oraz Lubuskiego Centrum Winiarstwa w Zaborze (po zgłoszeniu zapotrzebowania).

Pozostałe kolekcje i wystawy w mikroregionie funkcjonują albo nie spełniają formalnych warunków placówek realizujących badanie i opracowywanie zbiorów, albo (i) nie zapewniają dostępności zbiorów i zorganizowanych doświadczeń w regularnym

czasie. Są to: Skansen Maszyn i Urządzeń Rolniczych i Izba Pamięci w Podmokłach Małych gm. Babimost, Izba Regionalna w Sulechowie, Muzeum Ilustracji Książkowej w Zielonej Górze, Muzeum PRL w Zatoniu oraz Muzeum Polskiej Wełny w Zielonej Górze. Atrakcyjność części z nich z punktu widzenia turysty muzealnego, poszukującego autentyków zmniejsza także brak merytorycznego opracowania zbiorów dostępnego na miejscu. Wzmocnienie personelu i zagwarantowanie stałej dostępności tych placówek (niekoniecznie przez kosztowne wprowadzenie etatowych pracowników, lecz choćby przez efektywne systemy zgłoszenia zainteresowania na miejscu, powodującego otwarcie) oraz zapewnienie aktualnych materiałów wychodzących poza prostą informację (np. o profilu narracyjnym) mogłoby przełożyć się na znaczące podniesienie potencjału mikroregionu w zakresie turystyki muzealnej.

Potencjał **turystyki religijnej** mikroregionu zielonogórskiego należy sklasyfikować jako średni. Jego głównym atutem jest kościół pw. Nawiedzenia NMP w Klepsku, (gmina Sulechów), który jednocześnie należy uznać nie tylko za najważniejszy obiekt (posiadający status Pomnika Historii) ale i bezsprzeczny główny atraktor (wirtualnego) Szlaku Kościołów Drewnianych Regionu Kozła. Świątynię wzniesiono w II połowie XIV wieku, co czyni ją jednym z kilku najstarszych zachowanych drewnianych kościołów w Polsce. Pierwotnie katolicki (z tego okresu pochodzi jego gotycki ołtarz), po Reformacji przez kilka stuleci służył ewangelikom, i wówczas wzbogacił się o bogatą (117 malowideł) dekorację malarską i snycerską, zachowaną do dziś w stanie niemal nienaruszonym oraz drewniane wyposażenie. Swoistym unikatem ze względu na aktualną przynależność kościoła (po 1945 roku znów katolickiego) jest figura przedstawiająca Marcina Lutra. Wysoka rozpoznawalność świątyni tworzy szanse na uczynienie z niej przynajmniej stacji na drodze przejeżdżających grup turystów zainteresowanych dziejami religii oraz sztuki sakralnej, z kolei zwiedzenie jej przez turystów zainteresowanych regionem mogłoby też stanowić zachętę do eksploatacji pozostałych świątyń na szlaku kościołów drewnianych: w Chlastawie i Kosieczynie. Jednak warunkiem do tego jest najpierw rozwiązanie kwestii dostępności obiektu bez uciążliwego zgłaszania oraz podjęcie aktywnego marketingu całego szlaku (z wykorzystaniem wzajemnej promocji obiektów). Pozostałymi obiektami potencjalnie interesującymi turystów religijnych są zielonogórska konkatedra Świętej Jadwigi Śląskiej (głównie jednak diecezjan przybywających tu na uroczystości religijne i inne adresowane do nich wydarzenia) oraz kościół Matki Bożej Częstochowskiej (ze względu na szachulcowa strukturę i dobrze rozpoznawalne typowe cechy świątyni

ewangelickiej). W obu przypadkach atutem jest gwarantowana dostępność tych świątyń. W mikroregionie brak sanktuariów o ponadlokalnej randze, mogących przyciągać pielgrzymów), natomiast pozostałe świątynie o historycznej metryce albo prezentują typowe (więc nie wyróżniające się) walory (jak kościół pw. Podwyższenia Krzyża Św. w Sulechowie) albo (oraz) posiadają ograniczoną dostępność dla zwiedzania (jak kościół św. Wawrzyńca w Babimostcie).

Turystyka miejska. Jej potencjał buduje szczególnie sama Zielona Góra, Miasto posiada nie tylko średniowieczną (śląską) metrykę i zespół historycznych zasobów, w tym dobrze zachowany blok śródmiejowy z ratuszem i dawną farą (dziś konkatedrą). Zorganizowane kolekcje i ekspozycje nawiązują do rozmaitych procesów historycznych i wątków lokalnego dziedzictwa (w tym wymiarze najważniejsze jest Muzeum Ziemi Lubuskiej, po części także Muzeum Archeologiczne, a w wyodrębnionych wątkach inne kolekcje, np. tzw. Muzeum Polskiej Wełny w odniesieniu industrialnym. Przebiegająca przez miasto trasa tematyczna (Zielonogórski Szlak Winiarski) jest udaną formą organizacji gotowej ścieżki eksploracyjnej wątku dziedzictwa uznanego za posiadający najwyższy (bo unikatowy w skali kraju) potencjał w zakresie turystyki kulturowej. Wszystko to, plus profesjonalne funkcjonowanie podmiotu marketingowego (Visit Zielona Góra) umożliwia wspierane planowanie i eksploatację (z perspektywy turystów) oraz spójny marketing (od strony twórców oferty) rozmaitych narracji składających się na spójną ale zróżnicowaną miejską opowieść.

Zarówno sama Zielona Góra, jak i Babimost, Sulechów oraz Nowogród Bobrzański w swych najstarszych częściach prezentują układy urbanistyczne posiadające średniowieczną genezę. Jest ona powiązana z dolnośląską odnogą dynastii piastowskiej (Zielona Góra, Sulechów, i częściowo Nowogród) względnie z wielkopolską linią tego samego rodu panującego (Babimost). W zabobrzańskiej części dzisiejszego Nowogrodu funkcjonowało jednak także miasto politycznie należące do czeskich wówczas Łużyc. Późniejszą zaś – niemiecką – metrykę ma Czerwieńsk, pierwotnie osada należąca do rodziny rycerskiej o takim właśnie nazwisku, a później (w 1690 r.) lokowany jako miasto przez elektora brandenburskiego. Tak więc terytorium mikroregionu zielonogórskiego nadaje się, by na podstawie zagospodarowania zarówno najstarszych relikwów substancji miejskiej (ratusze, świątynie, budowle publiczne, fortyfikacje), zestawienia i prezentacji dostępnych dokumentów oraz ożywienia najdawniejszych i bliższych współczesności przekazów

historycznych (w formule narracyjnej, grywalnej i eventowej) stworzyć tu produkt, który na kanwie turystycznej eksploatacji miast w pigułce odbijał zmienne dzieje i mieszane dziedzictwo całego przygranicznego regionu lubuskiego, z jego przynależnością do różnych organizmów państwowych, współżyciem różnych grup etnicznych (a od XVI wieku także religijnych) oraz ze współistnieniem i konkurowaniem rozmaitych form gospodarowania i rozwiązań prawnych regulujących życie dawnych miejskich społeczności.

Wyżej napisane wskazuje, że połączenie oferty stolicy regionu z propozycjami zwiedzania pozostałych miast powiatu może zaoferować zainteresowanym turystom miejskim ciekawe doświadczenie. Tworzy je bardzo odmienna geneza poszczególnych ośrodków miejskich: śląska (Sulechów), śląsko-łużycka (Nowogród), polska, a dokładniej wielkopolska (Kargowa i Babimost) i brandenbursko-niemiecka (Czerwieńsk), wraz ze zmiennymi, nierzadko dramatycznymi (jak m.in. w Kargowej) zwrotami politycznymi. Podczas turystycznej eksploatacji namacalnie unaoczniają zabytki: budowle publiczne, świątynie (proweniencji zarówno katolickiej, jak i ewangelickiej), relikty dawniejszych i nowszych fortyfikacji i kompleksów industrialnych. Miasta mikroregionu oferują również rzadko spotykany na tak niewielkim obszarze kontrast krajobrazów: podczas gdy panoramę historycznego centrum stolicy województwa można obserwować od góry (jako że jest ona położona u stóp kilku wzgórz), to Sulechów, Kargowa i Babimost oferują „kompaktowe” horyzontalne pejzaże, a Nowogród ukazuje się jako miniaturowy miejski ośrodek z relatywnie dużą rzeką (Bóbr) przecinającą jego dwie historycznie odrębne części posiadające różną genezę. Jednak przygotowanie spójnej mikroregionalnej oferty owej miejskiej różnorodności (pod np. roboczym hasłem: „miasta dawnego pogranicza”) wymagałoby rozwinięcia turystycznych tras miejskich (które poza Babimostem, o ile w ogóle istnieją, posiadają tylko status wirtualny) i stworzenia stałych miejskich kolekcji które systematycznie ukazując dzieje każdego z tych ośrodków uzupełniałyby i porządkowały doświadczenie zwiedzania albo (w zależności od preferencji turysty) stanowiły systematyzujący wstęp do niego. Opiekunowie tych kolekcji mogliby także oferować lokalne propozycje samodzielnej eksploracji, jak własne gry miejskie, których komplet składałby się na (możliwie certyfikowaną po osiągnięciu wskazanego pułapu osiągnięć) propozycję eksploracji dziedzictwa miast.

Głównymi zasobami tworzącymi (rozproszoną) ofertę turystyki **kulturowo-przyrodniczej** w mikroregionie są zielonogórska Palmiarnia (z bogatą kolekcją roślin) i funkcjonujący w tymże mieście Ogród Botaniczny Uniwersytetu Zielonogórskiego. Pewien potencjał mają także krajobrazowe walory Wzgórz Zielonogórskich i Doliny Gęśnika, dobrze zagospodarowanych za pomocą ścieżek rekreacyjnych, a także kilka parków miejskich (w tym w Zielonej Górze i Sulechowie) i parków przy dawnych rezydencjach, jak w Zatoniu i Starym Kisielinie. Jednak poza Palmiarnią i Ogrodem Botanicznym systematyzującymi gatunki roślinne poznawczo, pozostałe zasoby, ze względu na brak infrastruktury edukacyjnej lub interpretacyjnej mogą spełniać tylko rolę uzupełniającą w danych miejscach ofertę innych form turystyki, a funkcjonujące w powiecie rezerваты przyrody spełniają głównie funkcje ochronne, a nie organizacyjne dla eksploracji.

Turystyka formalnie uznanego **dziedzictwa kulturowego** może koncentrować się w Klepsku (posiadającym status Pomnika Historii) oraz (dzięki zabiegom certyfikacji tradycyjnych wyrobów winiarskich), również w obiektach Lubuskiego Szlaku Wina i Miodu położonych w Zielonej Górze i pozostałych miejscowościach mikroregionu.

Ze względu na przeszłość historyczną i materialne dziedzictwo mikroregion posiada pewien potencjał z punktu widzenia **turystyki etnicznej**. Dotyczy to głównie turystów niemieckich. Taka oferta mogłaby być ukierunkowana przede wszystkim biograficznie i eksploatować za pomocą ekspozycji tematycznych lub wirtualnych tras lokalnych wątki związane z osobą Fryderyka II Pruskiego (w Sulechowie i na historycznym polu bitwy), Herminy von Reuss (drugiej żony cesarza Wilhelma II – w Zaborze) Wilhelma Foerстера (astronoma) czy ewentualnie rozpoznawalnych pionierów działalności przemysłowej, jak zielonogórskiej rodziny Beucheltów albo Johanny Brand.

Bibliografia:

- Burda B., Chodorowska A. (red.), 2019, *Sulechów na przestrzeni wieków*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra
- Charzyński P., Nowak A., Podgórski Z., 2013, *Turystyka winiarska na Ziemi Lubuskiej – historycznie uwarunkowana konieczność czy nowatorskie rozwiązanie?*, „Journal of Health Sciences” 3(15) s. 198-216
- Garbacz K., *Przewodnik po zabytkach województwa lubuskiego, Tom I* (powiaty: zielonogórski, świebodziński, krośnieński), PDN, Zielona Góra, 2014
- Mikos von Rohrscheidt A., 2010, *Regionalne szlaki tematyczne. Idea, potencjał, organizacja*, Proksenia, Kraków

- Mikos von Rohrscheidt A., 2016, *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, (wyd. 3), KulTour.pl, Poznań
- Mikos v. Rohrscheidt A., 2017, *Zarys problematyki zarządzania w turystyce kulturowej*, „*Turystyka Kulturowa*” t. 1/2017, s. 8-55
- Strzyżewski W. (red.), 2011, *Historia Zielonej Góry*, t. I: *Dzieje miasta do końca XVIII wieku*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra
- Strzyżewski W. (red.), 2012, *Historia Zielonej Góry*, t. II: *Dzieje miasta w XIX i XX wieku*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra
- Szczegóła H. (red.), 1996, *Znani Zielonogórzanie XIX i XX wieku*, Część pierwsza, Verbum, Zielona Góra
- Szczegóła H. (red.), 1999, *Znani Zielonogórzanie XIX i XX wieku*, Część druga, Verbum, Zielona Góra
- Ziemianin M. (red.), 2005, *Nowogród Bobrzański: zarys dziejów od XII do XX wieku*, Wyd. prywatne, Nowogród Bobrzański